

Raporti vjetor, Godišnji izveštaj, Annual Report 2017

Rishikim: **Komuniteti LGBTI dhe të drejtat e tyre në Kosovë**

Osvrt: **LGBTI zajednica i njihova prava na Kosovu**

Lookback: **The LGBTI community and their rights in Kosovo**

Rishikim: Komuniteti LGBTI dhe të drejtat e tyre në Kosovë

Raporti vjetor 2017

////////////////////////////////////
Botues:
Qendra për zhvillimin e grupeve shoqërore – CSGD

Redaktor:
Arbër Nuhiu

Dizajni & shtypi:
ASHA Graphics

Kopje:
300

Deklaratë Mohimi

Ky publikim është prodhuar me ndihmën e Bashkimit Evropian. Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi e vetme e CSGD dhe në asnjë mënyrë nuk pasqyron pikëpamjet e Bashkimit Evropian.

Të drejtat e autorit

© Qendra për zhvillimin e grupeve shoqërore – CSGD, dhjetor 2017. Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Asnjë pjesë e këtij publikimi nuk mund të riprodhohet, të ruhet në sisteme ripërtëritëse ose të transmetohet në çfarëdo forme apo me çfarëdo lloj mjeti, elektronik, mekanik, foto-kopjim, regjistruar apo tjetër, pa lejen paraprake të CSGD.

Tabela

Shkurtesat.....	6
Përmbledhje ekzekutive	7
Hyrje	8
Legjislacioni	10
Përgjegjësia institucionale ndaj të drejtave LGBTI	12
Zbatimi i ligjit për të drejtat LGBTI.....	16
Institucionet dhe mekanizmat e të drejtave të njeriut gjatë trajtimit të të drejtave LGBTI	17
Raportimi i mediave mbi çështjet LGBTI	18
Kontributi i organizatave LGBTI	18
Sulmet ndaj aktivistëve LGBTI	22
Rastet e raportuara para institucioneve përkatëse	22
Rekomandimet.....	24

Shkurtesat

GKK	Grupi Këshillues dhe Koordinues për të drejtat e komunitetit LGBT
KPRK	Kodi Penal i Republikës së Kosovës
CEL	Qendra për Barazi dhe Liri
CSGD	Qendra për Zhvillimin e Grupeve Shoqërore
ERAC	Koalicioni “Të drejtat e barabarta për gjithë”
HIV/AIDS	Infeksioni nga virusi i mungesës së imunitetit të njeriut /Sindromi i mungesës së imunitetit të fituar
IDAHOT	Dita Ndërkombëtare kundër Homofobisë dhe Transfobisë
GKNMDNJ	Grupi Koordinues Ndërministror për të Drejtat e Njeriut
PKP	Popullata kryesore e prekur
LGBTI	Lezbike, gej, biseksual, transgjinator dhe interseks
ZQM	Zyra për Qeverisje të Mirë (Zyra për qeverisje të mirë, të drejtat e njeriut, mundësi të barabarta dhe kundër diskriminim)
IOK	Institucioni i Ombudspersonit në Kosovë
GAP	Grupi i Avokimit
PJHIV	Personat që jetojnë me HIV

Përmbledhje ekzekutive

Pavarësisht mbrojtjes së avancuar ligjore të garantuar me kushtetutë dhe të një numri ligjesh, kauza për të drejtat në Kosovë lufton kundërshtimin e fortë shoqëror, të rrënjosur në traditën patriarkale. Ekziston një mungesë e përgjithshme e sundimit të ligjit, e cila, përveç ngurrimit të institucioneve shtetërore për të vepruar kundër normave shoqërore, pengon realizimin praktik të të drejtave LGBTI, siç garantohet në teori në ligjet ekzistuese. Shpesh, kjo mbrojtje ligjore shërben thjesht si një fasadë, për të përmbushur detyrimet e shtetit lidhur me mbrojtjen e të drejtave LGBTI.

Të drejtat LGBTI shihen si një vlerë qofte e importuar ose e imponuar nga jashtë, ose nuk konsiderohen të jenë një e drejtë themelore e njeriut. Rrjedhimisht, shumica e komunitetit LGBTI detyrohet të jetojë një jetë të fshehtë ose të dyfishtë me frikë të vazhdueshme nga dhuna dhe diskriminimi.

Ky raport do të hedh dritë mbi të gjitha aspektet e realitetit të të drejtave të komunitetit LGBTI. Ai ofron një përmbledhje gjithëpërfshirëse të (mos) veprimeve të palëve përkatëse në drejtim

të promovimit dhe mbrojtjes së të drejtave LGBTI gjatë vitit 2017. Fillon me një analizë hyrëse të gjendjes, të pasuar me një analizë të shkurtër ligjore. Kjo do të nxjerrë në pah boshllëqet në kornizën ligjore dhe zhvillimet pozitive lidhur me ndryshimin plotësimin e Kodit Penal të Republikës së Kosovës dhe njohjen ligjore të gjinisë. Pastaj, ky raport shqyrton përpjekjet dhe angazhimin e institucioneve përkatëse brenda mandateve të tyre dhe respektimin e përgjegjësive të tyre ndaj të drejtave LGBTI. Në veçanti, përqendrohet në punën dhe pengesat me të cilat ballafaqohet Grupi Këshillues dhe Koordinues për të drejtat e komunitetit LGBT.

Përveç kësaj, ky raport shqyrton rolin e mediave, duke theksuar çështjen e përhapjes së gjuhës së urrejtjes përmes portaleve në internet dhe mediat sociale. Ai jep një pasqyrë të veprimeve të ndërmarra nga organizatat LGBTI në përmbushjen e nevojave të identifikuara, si dhe shembuj të presionit dhe kërcënimit me të cilët përballen aktivistët e të drejtave LGBTI. Në fund, raporti përmbledh rastet e raportuara të dhunës kundër personave LGBTI dhe përfundon me një listë rekomandimesh për institucionet.

Hyrje

Mbetet shumë për t'u bërë në betejën për avancimin e të drejtave të komunitetit lezbike, gej, biseksual, transgjijor dhe interseks (LGBTI) në Kosovë. Komuniteti LGBTI jeton në frikë dhe përjeton diskriminimin dhe dhunën, pavarësisht se në teori ka një nivel të lartë të mbrojtjes, të siguruar nga korniza ligjore e Kosovës. Ligjet dhe njerëzit që qëndrojnë mbrapa lëvizjes për të drejtat LGBTI janë të pafuqishëm ndaj normave të ashpra dhe brutale shoqërore dhe kapaciteteve të dobëta të shtetit të zbatojë sundimin e ligjit.

Të drejtat LGBTI, si temë diskutimi, kanë pasur një prezencë të shtuar në debatet publike dhe në media, megjithëse vazhdojnë të mohohen në mënyrë shoqërore dhe institucionale. Si shoqëri, Kosova refuzon konceptin liberal të të drejtave të njeriut si vlerë, veçanërisht atë të të drejtave të LGBTI. Institucionet kontribuojnë në këtë refuzim, duke zvogëluar angazhimin e tyre me deklarata boshe dhe duke mos i përmbushur ato. Udhëheqësit dhe përfaqësuesit institucionalë flasin për nevojën e respektimit të të drejtave LGBTI, pasi është

një kusht për të arritur integrimin evropian. Kjo retorikë shton perceptimin se të drejtat LGBTI janë kërcënim i huaj ndaj identitetit tradicional.¹

Edhe pse partitë kryesore politike të Kosovës janë të vetëdijshme për kornizën ligjore progresive për Kosovën dhe kërkesat ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, ato nuk i kanë qartësuar qëndrimet e tyre mbi këto çështje dhe as nuk kanë hartuar politika për shkak të frikës së humbjes së mbështetjes elektorale.² Shembulli i fundit mund të shihet në pamjaftueshmërinë e arsyeve të dhëna nga kandidatët për kryetarë të komunave, në lidhje me dështimin e tyre për të marrë pjesë në paradën e parë të krenarisë në Kosovë, e cila ndodhi gjatë fushatës zgjedhore³. Në anën tjetër, partitë politike fetare vazhdimisht kundërshtojnë promovimin e të drejtave LGBTI.

Mediat përforcojnë perceptimet negative të komunitetit LGBTI, siç bëjnë edhe mediat sociale, të cilat shpesh ofrojnë platforma të pakufizuara për gjuhën e urrejtjes. Rritja e ekstremizmit fetar ka nxitur intolerancën që ka çuar drejt rasteve të nxitjes së pandëshkuar të urrejtjes dhe dhunës ndaj LGBTI. Po ashtu, sistemi i

¹ Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut - Kosovë dhe Qendra për Zhvillimin e Grupeve Shoqërore, *Liria dhe Mbrojtja për Lezbiket, Gej, Biseksualët dhe Transgjijorët në Kosovë*, (Prishtinë, Kosovë, nëntor 2013).

² Instituti Demokratik Kombëtar, *Anketa e Opinionit publik mbi LGBTI në Ballkanin Perëndimor, qershor/korrik 2015*, (2015), https://www.ndi.org/LGBTI_Balkans_poll.

³ "Magazina Lokale - Gara për Prishtinën - 10.10.2017 - Klan Kosova" [Local Magazine – Race for Prishtinë], *Youtube*, modifikimi fundit 2017, qasur më 25 nëntor, 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=YcUO7jcRoFM>.

arsimit ka kontribuar në intolerancën dhe refuzimin përmes programeve mësimore të bazuara në paragjykime dhe diskriminim në vend të fakteve, duke shtuar ciklin vicioz të homofobisë dhe diskriminimit.

Ky raport ofron një pasqyrë gjithëpërfshirëse të vitit 2017,

derisa diskuton zhvillimet ligjore dhe institucionale për të drejtat LGBTI, si dhe duke dhënë një përmbledhje të veprimeve të ndërmarra nga organizatat e shoqërisë civile. Raporti përfundon me një përshkrim të shkurtër të rasteve të raportuara gjatë vitit raportues.

Legjislacioni

Korniza ligjore e Kosovës ofron garanci të avancuara për të drejtat e njeriut, të harmonizuara me standardet ndërkombëtare. Kushtetuta qëndron në parimet e barazisë dhe mosdiskriminimit⁴ e cila në mënyrë eksplicite ndalon diskriminimin në një sërë bazash, duke përfshirë gjininë dhe orientimin seksual⁵. Këto parime më tej forcohen me Ligjin për Mbrojtjen nga Diskriminimi⁶ dhe Barazi Gjimore⁷. Teorikisht, kushtetuta lejon që shumë marrëveshje dhe instrumente ndërkombëtare për të drejtat e njeriut⁸ të zbatohen në sistemin ligjor të Kosovës dhe të mundësohet interpretimi i të drejtave dhe lirive themelore të njeriut në përputhje me vendimet e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut⁹.

Në kundërshtim me parimin e barazisë, siç përcaktohet me Kushtetutë¹⁰, komunitetit LGBTI i ndalohet të ketë martesë të ligjshme. Kjo për shkak se Ligji i tanishëm për familjen kufizon aktin e fejesës dhe martesës vetëm me persona të gjinive

të kundërta¹¹, dhe ende nuk ka pasur iniciativë të rëndësishme për të korrigjuar këtë pabarazi.

Ligji për Gjendjen Civile¹² nuk ka dispozita nënligjore për procesin e ndryshimit të gjinisë, që mbulon modifikimin e të dhënave në regjistrat dhe dokumentet publike.¹³ Qendra për Zhvillimin e Grupeve Shoqërore (CSGD) ka mbajtur një takim me përfaqësuesit e Agjencisë së Regjistrimit Civil dhe Ministrinë e Punëve të Brendshme, duke kërkuar hartimin e një udhëzimi administrativ për të bërë të mundur ndryshimin e shënjeshtër gjinor në dokumentet e identifikimit, duke ripërcaktuar njohjen ligjore të gjinisë. Përfaqësuesit zyrtarë shprehën gatishmërinë për të bashkëpunuar në këtë çështje dhe kërkuan nga CSGD që t'u sigurojë atyre tre modelet më të mira për njohjen ligjore të gjinisë. CSGD i ofroi institucioneve në fjalë tri praktika më të mira në Evropë, si dhe një vendim të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut¹⁴ dhe rezolutën e Këshillit të

⁴ Kushtetuta e Republikës së Kosovës, 2008, c. I, neni 7 (1).

⁵ Po aty, c. II, neni 24 (2).

⁶ Ligji nr. 05/L-021.

⁷ Ligji nr. 05/L-020.

⁸ Kushtetuta e Republikës së Kosovës, 2008, c. II, neni 22.

⁹ Po aty, c. II, neni 53.

¹⁰ Po aty, c. II, neni 24, neni 37.

¹¹ Ligji nr. 2004/32 Ligji për Familjen i Kosovës, 2006, pjesa II, c. I, neni 9, neni 14.

¹² Ligji nr. 04/L-003.

¹³ Qendra për Zhvillimin e Grupeve Shoqërore dhe Qendra për Barazi dhe Liri, *Raporti: Mbrojtja sociale dhe qasja në kujdesin shëndetësor të personave transgjimore në Kosovë*, (Prishtinë, Kosovë, dhjetor 2016).

¹⁴ Y.Y. v. Turqi, 14793/08 (Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut 2015) në dispozicion në: [https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152779#{"fulltext":\["yy v. turkey"\],"respondent":\["TUR"\],"itemid":\["001-153134"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152779#{) qasur më 8 dhjetor, 2017.

Evropës¹⁵ për mbrojtjen e personave transgjnorë nga diskriminimi.

Kodi Penal i Republikës së Kosovës (KPRK) është duke u rishikuar. CSGD mori pjesë në takimet e Grupit Punues për ndryshimin dhe plotësimin e KPRK dhe paraqiti propozimet për ndryshimet që kanë të bëjnë me krimet e urrejtjes. Më pas, krimi i urrejtjes u fut në nenin 74 (Rregullat e përgjithshme për zbutjen ose ashpërsimin e dënimeve). Ndryshimi është bërë në paragrafin 2, pika 12, *"Nëse vepra penale është vepër e urrejtjes, që kryhet ndaj personit ose grupit të personave, e motivuar nga raca, ngjyra, gjinia, identiteti gjinore, gjuha, feja, origjina kombëtare ose shoqërore, në lidhje me ndonjë komunitet, pronë, gjendjen ekonomike, orientimin seksual, lindje, aftësisë së kufizuar ose ndonjë status tjetër personal, ose për shkak të afinitetit të tyre me personat që kanë karakteristikat e lartpërmendura, përveç nëse një nga karakteristikat e numëruara përbën një element të një vepre penale."*

Edhe pse rekomandimi për përfshirjen e orientimit seksual dhe identitetit gjinor si bazë e mbrojtur në nenin 147 (Nxitja e urrejtjes, përçarjes ose mosdurimit kombëtar, racor, fetar apo etnik) u refuzua bazuar në argumentin se kjo nuk është shprehur në mënyrë eksplicite si e tillë në asnjë vend të Këshillit të Evropës, baza e

orientimit seksual dhe identitetit gjinor, megjithatë ishte e përfshirë në nenin 179 (Vrasja e rëndë), nenin 187 (Sulmi), nenin 188 (Lëndimi i lehtë trupor), nenin 189 (Lëndimi i rëndë trupor) dhe nenin 333 (Asgjësimi apo dëmtimi i pasurisë). Ndryshimet e KPRK do t'u dërgohen për shqyrtim dhe miratim Ministrisë së Drejtësisë, Qeverisë së Kosovës, Komisionit Parlamentar të Kosovës për legjislacion, mandate, imunitetet, rregulloren e Kuvendit dhe mbikëqyrjen e Agjencisë kundër Korrupsionit dhe Kuvendit të Kosovës.

Për dallim nga këto zhvillime pozitive, ndryshimi i Ligjit për Mbrojtje nga Dhuna në Familje,¹⁶ dhe miratimi i një sërë politikash për asistimin e viktimave të dhunës në familje, siç është rekomanduar nga Komisioni i Kuvendit për të Drejtat e Njeriut, Barazi Gjinore, Personat e Zhdukur dhe Peticione ende nuk është iniciuar¹⁷.

Duke marrë parasysh të gjithat, duhet të theksohet se, përveç disa mangësive, prej të cilave disa janë theksuar, korniza ligjore e Kosovës garanton mbrojtje të avancuar të të drejtave LGBTI. Kjo mbrojtje, megjithatë, nuk është vënë domosdoshmërisht në praktikë. Prandaj, prioriteti për të shkuar përpara është të përqendrohet në zbatim praktik të garancive ligjore LGBTI.

¹⁵ Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës - Rezoluta 2048 (2015) – Diskriminimi kundër personave transgjnorë në Evropë.

¹⁶ Ligji nr.03/L -182.

¹⁷ Komisioni i Kuvendit për të Drejtat e Njeriut, Barazi Gjinore, Persona të Zhdukur dhe Peticione, *Raporti me rekomandime për monitorimin dhe zbatimin e Ligjit nr. 03 / L-182 për Mbrojtjen nga dhuna në familje*, (q30 ershor , 2016).

Përgjegjësia institucionale ndaj të drejtave LGBTI

Në përputhje me detyrimet kushtetuese për të promovuar barazinë dhe të drejtat e njeriut, **Presidenti i Kosovës, Z. Hashim Thaçi** iu bashkua paradës së parë të krenarisë në Kosovë, mbajtur më 10 tetor 2017. Ai kishte marrë pjesë gjithashtu në marshimin e vitit 2016 për shënimin e Ditës Ndërkombëtare kundër Homofobisë dhe Transfobisë (IDAHOT). Në një deklaratë, Z. Thaçi ia kujtoi audiencës së tij se “Kosova u ndërtua mbi parimet e barazisë dhe lirisë për të gjithë komunitetet, dhe se dhuna apo kërcënimi i këtij komuniteti nuk do të lejohet”¹⁸. Pjesëmarrja e tij si dhe ajo e përfaqësuesve të tjerë institucionalë në paradë është me rëndësi të madhe, duke pasur parasysh shkallën e lartë të rezistencës sociale që zakonisht rezulton në diskriminimin dhe dhunë kundër komunitetit LGBTI në Kosovë. Avokimi publik për të drejtat LGBTI nga përfaqësues të lartë institucionalë dhe politikë është i domosdoshëm në luftën për barazi dhe avancimin e të drejtave të njeriut, prandaj pjesëmarrja e presidentit dhe udhëheqësve të tjerë në paradën e krenarisë tregon një angazhim pozitiv në këtë drejtim.

Në anën tjetër, **Kuvendi i Kosovës**, më tej ilustron shqetësimin e partive politike për të promovuar të drejtat LGBTI, të vërejtur

në mungesën e angazhimit të Anëtarëve të Kuvendit në avokim të hapur për të drejtat LGBTI. Megjithatë, në kuadër të bashkëpunimit me Komisionin e Kuvendit për të Drejtat e Njeriut, Barazi Gjinore, Persona të Zhdukur dhe Peticione, gjatë vitit 2017, organizatat LGBTI u ftuan një herë të marrin pjesë në takimin e Komisionit e Kuvendit për prezantimin e planit të tyre vjetor. Ky plan përfshiu një vizitë në organizatat e LGBTI nga Komisioni i Kuvendit në maj 2017, megjithatë, kjo nuk ndodhi pasi Kuvendi u shpërbë më 10 maj me dekretin e Presidentit, pas mocionit të mosbesimit ndaj qeverisë. Ky vit ishte i mbingarkuar me procese të zgjata zgjedhore, që në përgjithësi ndikuan në punën e Kuvendit të ri të konstituar në gusht të vitit 2017.

Qeveria e Kosovës ka vazhduar të adresojë të drejtat LGBTI përmes mekanizmit të saj kryesor ekzistues – **Grupi Këshillues dhe Koordinues (GKK)**. Duke vepruar nën mandatin e **Zyrës për Qeverisje të Mirë, të Drejtat e Njeriut, Mundësitë e Barabarta dhe Mosdiskriminim** (Zyra për Qeverisje të Mirë – ZQM), puna e GKK ishte e kufizuar kryesisht në bashkërendimin dhe shkëmbimin e informacionit, që sigurisht paraqet progres në mbështetjen e ofruar nga institucionet. Më 6 tetor 2017, në bashkëpunim me organizatat = LGBTI, ZQM organizoi një pritje në ambientet e

¹⁸ "Thaçi i bashkohet "Paradës së Krenarisë"" [Thaçi joins the Pride Parade], KOHA.Net, modifikimi i fundit 2017, e qasur më 26 nëntor, 2017, <http://www.koha.net/arberi/49805/thaci-i-bashkohet-pa-rades-se-krenarise/>.

ndërtesës qeveritare për të shënuar hapjen e Javës së Krenarisë, me ç’ rast Kryeministri i Kosovës, Z. Ramush Haradinaj rikonfirmoi angazhimin e Qeverisë së Kosovës për avancimin dhe mbrojtjen e të drejtave LGBTI. Një muaj më vonë, më 6 nëntor 2017, ZQM organizoi një seminar dhe prezantimin e gjetjeve të anketës në lidhje me dimensionin socio-ekonomik të përjashtimit të LGBTI, të bërë nga Banka Botërore dhe partnerët e saj.

Përveç kësaj, GKK mbajti dy takime në vitin 2017. Në fillim, më 24 shkurt u prezantua plani i punës i GKK për nëntor 2016 - nëntor 2018. Në takimin e dytë më 04 maj u prezantua hulumtimi mbi qasjen në shërbimet shëndetësore dhe mbrojtjen sociale për personat transgjnorë, të kryer nga Koalicioni Të drejtat e barabarta për të gjithë (ERAC) dhe u diskutua shënimi i ditës ndërkombëtare kundër homofobisë dhe transfobisë (IDAHOT). Duhet të theksohet, se pavarësisht se të gjithë anëtarët e GKK ranë dakord që të vendosin flamurin ylber në ndërtesat e institucionit të tyre, vetëm ndërtesa e Qeverisë, Ministrisë së Drejtësisë dhe Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sporti përmbushën këtë premtim. Kjo përsëri tregon pamundësinë e anëtarëve të GKK të ndikojnë në veprimet dhe politikat e institucioneve të tyre përkatëse, veçanërisht për të drejtat LGBTI¹⁹.

GKK ende i mungojnë rregullat dhe procedurat që ndikojnë në funksionalitetin e tyre, sidomos në aspektin e llogaridhënies dhe vendimmarrjes. GKK nuk ka qenë në gjendje të monitorojë zbatimin e rekomandimeve të tij²⁰ në institucionet e tjera dhe kështu ndikimi në institucionet e tjera mbetet i diskutueshëm, duke marrë parasysh gjithashtu se Plani i Veprimit nuk po adresohet dhe përmbushet siç duhet²¹. Kjo sigurisht zvogëlon rezultatin e punës së GKK vetëm në platformën e koordinimit dhe shkëmbimit të informacionit se sa një mekanizëm efektiv të veprimeve konkrete dhe ndryshimeve thelbësore të politikave. Sidoqoftë, asnjë informacion mbi punën e GKK-së e as punës apo aktivitetet e ZQM që lidhen me të drejtat/çështjet e LGBTI nuk mund të gjenden në faqen e ZQM-së. Derisa faqja e internetit të ZQM përmban një numër të strategjive të ndryshme, planeve të veprimit dhe dokumenteve të tjera që lidhen me mandatin e ZQM, Plani Nacional i Veprimit i GKK ende mungon dhe ky dokument nuk mund të gjendet askund tjetër.

Për shkak të gjendjes politike gjatë vitit 2017, organizatat e shoqërisë civile që janë anëtare të GKK nuk kanë marrë rol proaktiv në punën e tij. Për më tepër, OSHC-të kishin prioritetet e tjera të tilla si propozimet për ndryshime të KPRK,

¹⁹ Qendra për Barazi dhe Liri dhe Qendra për Zhvillimin e Grupeve Shoqërore, *Raporti Vjetor 2016: Reflektim mbi të Drejtat LGBTI në Kosovë*, (Prishtinë, Kosovë, nëntor 2016).

²⁰ Sadete Demaj, "RE: Kërkesë për qasje në dokumente publike" [RE: Request for access to public documents], email, 27 tetor 2017.

²¹ *Po aty*.

shqyrtimin potencial të Ligjit për Statusin Civil të përqendruar në Njohjen Ligjore të Gjinisë, organizimin e Paradës së Parë të Krenarisë, etj.

Pas përfundimit të projektit të binjakëzimit të Bashkimit Evropian "Lufta kundër homofobisë dhe transfobisë" në prill të vitit 2016, faqja e internetit të këtij projekti²² iu dorëzuar GKK si një mjet për promovimin e të drejtave LGBTI dhe publikimin e punës së GKK. Përderisa faqja e internetit ishte funksionale në vitin 2016 dhe kishte disa përditësime mbi punën e GKK, në vitin 2017 kjo faqe nuk ishte më në dispozicion. Kjo e pengoi shkëmbimin e informacionit dhe e bëri të vështirë të ruhet vazhdimësia e punës me dhe të akterëve të ndryshëm.

Përveç GKK, është gjithashtu e rëndësishme të theksohet se me qëllim të përmirësimit të koordinimit dhe zbatimit institucional të nivelit të lartë të strategjive dhe politikave për të drejtat e njeriut, Qeveria e Kosovës në maj të vitit 2016 themeloi **Grupin Koordinues Ndërministror për të Drejtat e Njeriut (GKNMDNJ)**. I përbërë nga ministrat, Ombudspersoni dhe përfaqësuesit e shoqërisë civile, GKNMDNJ-së iu caktuan detyrat e: forcimit të koordinimit të të gjitha ministrive dhe autoriteteve kompetente në qeveri në fushën e të drejtave të njeriut; monitorimit dhe zbatimit të të gjitha politikave dhe strategjive të të

drejtave të njeriut në Kosovë; shkëmbimit të informacioneve dhe të dhënave për zbatimin e rekomandimeve të përfshira në raportet e komisioneve kompetente dhe departamenteve të tjera të Kombeve të Bashkuara, Këshillit të Evropës, Bashkimit Evropian dhe organizatave të tjera ndërkombëtare; buxhetimit të të drejtave të njeriut dhe krijimit të politikave prioritare për të drejtat e njeriut; përpilimit të propozimeve për avancimin e kornizës ligjore në fushën e të drejtave të njeriut dhe propozimeve të tjera të rëndësishme për përmirësimin e të drejtave të njeriut në Republikën e Kosovës²³.

Pavarësisht rëndësisë së këtij mekanizmi për të drejtat LGBTI, ekziston një shqetësim i vlefshëm rreth mandatit të tij kontradiktor me GKK. Nuk është e qartë nëse GKNMDNJ do të jetë në gjendje të plotësojë punën e GKK, duke pasur të njëjtin përfaqësim me nivel të ndryshëm të pushtetit. A do të jetë GKNMDNJ përgjegjës për monitorimin e punës dhe alokimin e buxhetit të GKK? Nëse është ashtu, atëherë si mundet Qeveria, përkatësisht ZQM – sekretariati i GKNMDNJ të monitorojë punën e vet si udhëheqës i GKK? Adresimi i këtyre shqetësimeve është i domosdoshëm në mënyrë që të krijohet një strukturë efikase të mekanizmave që kontribuojnë në mënyrë efektive në promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut në

²² www.normallydifferent.com, kërkuar më 22 qershor 2017.

²³ Vendimi nr. 06/87, 2016.

përgjithësi dhe të drejtave të LGBTI në veçanti, në vend që të ketë mekanizma joadekuatë që shërbejnë vetëm për të përmbushur justifikimin formal të angazhimit institucional.

Megjithatë, që nga themelimi i GKNMDNJ në vitin 2016, vetëm një takim është mbajtur deri më tani, në tremujorin e parë të vitit 2017. Kjo thekson mosfunksionimin e këtij Grupi si organ ekzekutiv i qeverisë.

Zbatimi i ligjit për të drejtat LGBTI

Duhet të theksohet se bashkëpunimi policor me organizatat LGBTI ka qenë pozitiv dhe qasja dhe mbrojtja e tyre ndaj komunitetit LGBTI në përgjithësi ka shënuar përparim. Përveç përgjigjeve adekuate ndaj kërkesave për mbrojtje, Policia e Kosovës gjithashtu siguroi

mbrojtje adekuate gjatë javës dhe paradës së krenarisë.

Nuk janë paraqitur raste të reja në gjykata gjatë vitit 2017. Megjithatë, duhet të përmendet se nuk ekziston ende një sistem përcjellës për të dhënat që kanë të bëjnë me numrin e rasteve të raportuara në polici dhe prokurori dhe ato të trajtuara nga gjykatat.

Institucionet dhe mekanizmat e të drejtave të njeriut gjatë trajtimit të të drejtave LGBTI

Institucioni i Ombudspersonit në Kosovë (IOK) ishte më i vëmendshëm ndaj të drejtave LGBTI dhe kishte një bashkëpunim më të mirë me organizatat LGBTI, krahasuar me vitin e kaluar. Të drejtave LGBTI iu kushtua vëmendje e konsiderueshme në raportin vjetor të IOK të vitit 2016²⁴ të publikuar në mars 2017. Gjatë raportimit për të drejtat dhe situatën e LGBTI, arriti në përfundim se termi LGBTI, i cili qëndron për personat lezbike, homoseksualë, biseksualë dhe transgjisorë, është vjetërsuar dhe duhet të zëvendësohet me termin SOGI (OSIGJ) që nënkupton orientimin seksual dhe identitetin gjinor. Në takimin me Ombudspersonin të mbajtur në maj 2017, CSGD dhe CEL kundërshtuan këtë propozim dhe sqaruan se SOGI qëndron për të gjitha orientimet seksuale, duke përfshirë heteroseksualët dhe të gjitha identitetet gjinore përfshirë burrat dhe gratë.

Hulumtimi i planifikuar i IOK për homofobinë dhe transfobinë²⁵ gjithashtu u reduktua në botimin unik të Amicus Curiae²⁶.

Në anën tjetër, u rishikua struktura qeveritare për të drejtat e njeriut. Në maj të vitit 2017, ZQM përmbushi detyrimin e saj që rrjedh nga Ligji për Mbrojtjen nga Diskriminimi për të hartuar legjislacionin dytësor për theksimin e përgjegjësive, koordinimin dhe raportimin e mekanizmave për mbrojtje kundër diskriminimit në nivel ministror dhe komunal. Rregullorja e miratuar rishtazi²⁷ detyron ministrinë dhe komunitat të caktojnë **njësi ose zyrtarë për mbrojtje ndaj diskriminimit**. Pastaj ia cakton këtyre njësitë/zyrtarëve një gamë të gjerë të detyrave dhe përgjegjësive për të luftuar diskriminimin dhe promovimin e barazisë²⁸. Megjithatë ZQM ka deklaruar se shumica e këtyre institucioneve tashmë kanë emëruar zyrtarët përkatës, ata ende nuk kanë listën e këtyre zyrtarëve,²⁹ pavarësisht se ata kanë një rol koordinues krahas këtyre zyrtarëve/njësitë. Prandaj, mbetet e paqartë nëse zyrtarët e caktuar janë ata që kanë ushtruar detyrat e tyre të zyrtarëve të të drejtave të njeriut në të kaluarën.

²⁴ Institucioni i Ombudspersonit në Kosovë, *Raporti Vjetor 2016, No.16* (Prishtinë, Kosovë, 2017).

²⁵ Qendra për Barazi dhe Liri dhe Qendra për Zhvillimin e Grupeve Shoqërore, *Raporti Vjetor 2016: Reflektim në Drejtat LGBTI në Kosovë*, (Prishtinë, Kosovë nëntor 2016).

²⁶ Institucioni i Ombudspersonit në Kosovë, *Opinion i ligjor i Ombudspersoni në cilësinë e (Amicus Curiae) në Gjykatën Themelore në Prishtinë Lidhur me gjendjen e homofobisë dhe transfobisë në Kosovë* (Prishtinë, Kosovë, 2017).

²⁷ Rregullorja Nr. 03/2017 mbi mekanizmat institucionalë për mbrojtjen nga diskriminimi në qeveri dhe komunitat, 2017.

²⁸ Po aty, neni 9.

²⁹ Sadete Demaj, "RE: Kërkesë për qasje në dokumente publike" [RE: Request for access to public documents], email, 31 tetor 2017.

Raportimi i mediave mbi çështjet LGBTI

Mediat shpesh ishin në shërbim të forcimit të perceptimeve negative dhe refuzimit social të komunitetit LGBTI. Raportimi joprofesional dhe jo-etik i mediave është zvogëluar pak, pavarësisht njohurive të kufizuara të gazetarëve dhe mungesës së ndjeshmërisë ndaj çështjeve LGBTI. Rritja e pranisë së çështjeve LGBTI në media u shoqërua me ndryshime pozitive në mënyrën e raportimit. Kjo patjetër u ndikua nga diskursi publik i elitave intelektuale dhe rritja e mbështetjes së hapur nga udhëheqësit institucionalë mes tjerash. Megjithatë, hendeku midis qëndrimit social dhe institucional mbi çështjet LGBTI u bë shumë i qartë në rrjetet sociale dhe mediat online. Veçanërisht, ato janë platformat më

të zakonshme për përhapjen e gjuhës së urrejtjes dhe nxitjen e krimeve të urrejtjes. Kjo u manifestua sidomos në rastin e javës dhe paradës së krenarisë, ku gjuha e urrejtjes populloi mediat online dhe rrjetet sociale kur ngjarjet u shpallen publikisht.

Sipas monitorimit të mediave të CSGD ndërmjet janarit dhe tetorit të vitit 2017, pati 258 raporte mbi çështjet LGBTI në të gjithat mediat online, nga të cilat 149 kishin qasje pozitive, 39 negative dhe 68 neutrale. Në aspektin e mediave online, Index Online kishte qasjen më pozitive, e ndjekur nga Express dhe Periskopi. Megjithatë, bazuar në të dhënat e CSGD, edhe pse këto organizata mediale publikuan raportet më pozitive, ata publikuan gjithashtu një numër raportesh me një qasje negative, veçanërisht Express, i ndjekur nga Metro dhe Index Online.

Kontributi i organizatave LGBTI

Lëvizja për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave LGBTI mbeti në kuadër të aktiviteteve të Qendrës për zhvillimin e grupeve shoqërore dhe Qendrës për barazi dhe liri (CEL). Angazhimi i tyre gjithëpërfshirës ishte në përgjigje të nevojave të shumta të vetë komunitetit LGBTI dhe kauzës për avancimin e të

drejtave të tij. Duhet të theksohet se organizata e tretë LGBTI, Qendra për Emancipimin Shoqëror është mbyllur në qershor të vitit 2017, për shkak të mungesës së fondeve.

Krahas angazhimit të tyre si anëtarë të GKK, përpjekjet për **avokimin** të organizatave LGBTI ishin të përqendruara në disa drejtime. Përderisa CSGD ishte e angazhuar në avokimin ligjor si ai në

kontekstin e ndryshimit dhe plotësimit të KPRK dhe atë të njohjes ligjore të gjinisë, puna e CEL, në anën tjetër, përfshinte avokimin përmes **ngritjes së vetëdijes**. Për shkak të faktit se Policia e Kosovës është organ më i qasshëm i zbatimit të ligjit, veçanërisht për viktimat LGBTI të krimit, CEL ka ofruar një trajnim për trembëdhjetë (13) oficerë policorë. Trajnimi ofroi informacion mbi kornizën ligjore ekzistuese lidhur me të drejtat, dhunën dhe diskriminimin me të cilin ballafaqohet komuniteti LGBTI në Kosovë. Trajnimet u organizuan gjithashtu për gazetarët dhe studentët e psikologjisë për të nxitur profesionalizmin e tyre mbi çështjet LGBTI, dhe trajnime për nxënësit e shkollave të mesme në shtatë (7) komuna, të cilat kishin për qëllim të ofrojnë informacion mbi çështjet dhe të drejtat LGBTI, në mënyrë që ata të mund të veprojnë si trajnerë dhe të zgjerojnë lëvizjen LGBTI përtej kryeqytetit.

Fuqizimi i lëvizjes LGBTI, në anën tjetër u arri përmes **zhvillimit të komunitetit**. CSGD dhe CEL ishin të fokusuar në rritjen e kapaciteteve të personave LGBTI për aktivizmin social, duke inkurajuar sfidimin e normave shoqërore dhe identifikimin e vështirësive dhe/ose shqetësimeve që ata mund të kenë. Kjo është bërë me një sërë trajnimesh, punëtori, diskutime grupore, aktivitetet sociale dhe programe të rrjetëzimit. Duke vërejtur pjesëmarrjen e ulët të grave lezbike, biseksuale dhe transgjimore në aktivitetet më të gjera të komunitetit LGBTI, CSGD bëri përpjekje t'i qaset atyre,

duke siguruar një vend të sigurt (qendër) për të gjithë dhe organizimin e aktiviteteve sociale, veçanërisht për gratë LBT.

Po kështu, me përhapjen e gjuhës së urrejtjes, e cila shpesh shndërrohet në krime të urrejtjes dhe duke pasur parasysh njohuritë e kufizuara të komunitetit LGBTI mbi disponueshmërinë e mbrojtjes dhe procedurave të përshtatshme ligjore, CSGD organizoi një **fushatë informative (mbi mediat)** e cila ofroi informacione se ku mund të raportohen rastet e krimit të urrejtjes, hapat që duhet ndjekur dhe shërbimet e ndihmës juridike falas të ofruara nga organizatat LGBTI në Kosovë. Ofrimi i **ndihmës juridike** nga CSGD ishte në dispozicion të viktimave LGBTI pavarësisht nga natyra e shkeljeve.

Përtej jetës së fshehtë, komuniteti LGBTI është i detyruar të jetojë në heshtje publike e cila herë pas herë thyhet nga raportimet e mediave. Edhe pse këtë vit, heshtja kishte një thyerje më të madhe. Pas tre marshimeve të organizuara në tre vitet e fundit në Kosovë, CSGD dhe CEL, në koordinim me organizatat e tjera të të drejtave të njeriut, mbajtën për herë të parë **Javën e Krenarisë në Prishtinë** "Në emër të dashurisë" (6-10 tetor), e cila përfshiu "Natën Queer" – shfaqjen e një ekspozite mbi lëvizjen për të drejtat LGBTI, panel diskutime mbi progresin/regresin e gjendjes së komunitetit LGBTI në vitet e fundit dhe u mbyll me **Paradën e Krenarisë**. Qindra njerëz (më shumë se 500)

---

që mbështesin kauzën e të drejtave LGBTI marshuan nëpër bulevardin dhe sheshin kryesor në Prishtinë, duke kënduar dhe vallëzuar nën sigurim të madh të policisë gjatë Paradës së Krenarisë, të mbajtur një ditë para ditës kombëtare të Coming Out, për të protestuar kundër homofobisë dhe transfobisë në vend. Duke qenë Parada e parë e Krenarisë në Ballkan pa barrikada, marshimi përfundoi pa incidente edhe pse dy incidente të dyshuara në lidhje me Paradën e Krenarisë ndodhën pas përfundimit të marshimit. Sipas Policisë së Kosovës, një person u kërcënua dhe u ngacmua verbalisht nga shkelësit e panjohur dhe një shtetas zviceran u sulmua fizikisht nga një shkelës i panjohur në zonën e afërt. Gjithashtu duhet të përmendet se gjatë marshimit ishte një grup i vogël prej pesë protestuesve, që mbanin shenjat anti-LGBTI, edhe pse nuk shfaqen ndonjë veprim kërcënues ose të dhunshëm. Në mesin e shumë zyrtarëve institucionalë që morën pjesë në Paradën e Krenarisë, pati gjithashtu një mbështetje të madhe nga komuniteti ndërkombëtar, kryesisht përfaqësues të Ambasadave dhe institucionet e organizatat ndërkombëtare. Gjithashtu duhet të vlerësohet mbështetja masive që është dhënë nga komuniteti LGBTI nga Shqipëria, Serbia, Maqedonia, Mali i Zi dhe Bosnja.

Megjithatë, pavarësisht avokimit në fushën sociale dhe ndihmës juridike, barra e jetës së fshehtë, refuzimit shoqëror, diskriminimit dhe dhunës padyshim

dëmton mirëqenien psikologjike të komunitetit, dhe kështu, të dy organizatat, CEL dhe CSGD vazhduan të ofrojnë **mbështetje psikologjike**. Sipas të dhënave të grumbulluara nga profesionistë të psikologjisë dhe shëndetit mendor, ekziston një shkallë e lartë e korrelacionit ndërmjet mjedisit shoqëror mospranues dhe dhunës psikologjike që manifestohet me shqetësime psikologjike. Në përgjithësi, shumica e anëtarëve të komunitetit që marrin terapi kishin përjetuar një ose më shumë çrregullime në vazhdim: të ankthit të përgjithshëm, ankthit social, depresionit dhe çrregullimin e stresit post-traumatik. Për më tepër, ata kishin treguar gjithashtu sjellje vetëvrasëse, sjellje të rrezikshme (zakonisht, abuzim me substanca), problemet në marrëdhëniet romantike dhe konfliktet në familje. Më konkretisht, shumica e klientëve vuanin nga problemet lidhur me orientimin seksual ose identitetin gjinor, të cilat përkeqësuan problemet e tyre ekzistuese të shëndetit mendor dhe/ose nxitën drejtpërdrejt një model maladaptiv të menduarit, ndjenjave dhe sjelljes (simptomat). Këto probleme zakonisht lidhen me kuptimin ose të qenit të vetëdijshëm për orientimin e tyre seksual ose identitetin gjinor, komplikimet e të jetuarit një jetë të dyfishtë dhe homofobisë së internalizuar. Puna me familjen në një mjedis terapeutik u tregua se ishte një domosdoshmëri e veçantë sepse klientët e rinj, të cilët ishin financiarisht dhe emocionalisht të varur nga familjet e tyre, shpesh tregonin një marrëdhënie

---

më jofunksionale me anëtarët e familjes së tyre. Përsëri, këto probleme zakonisht u përkeqësuan sesa u nxitën gjatë kohës që klientët u bënë të vetëdijshëm për orientimin e tyre jo-heteroseksual dhe identitetin gjinor. Marrëdhëniet romantike ishin gjithashtu një fokus në punën terapeutike. Ndonjëherë, një ndryshim në nivelin e hapjes (lidhur me statusin LGBTI) ishte i pranishëm në çift- dhe krijoi konfliktin. Çështja tjetër ishte ndërhyrja e familjes për ta ndarë çiftin. Moshë e klientëve (përfaqësimi i përafërt i të dy gjinive) që merrnin ndihmë psikologjike sillej nga 15 – 47 vjeç, megjithatë, shumica e tyre ishin në moshën 20 vjeçare. Shumica e klientëve ishin nga rajoni i Prishtinës, megjithëse më shumë klientë nga rajone tjera kanë filluar paraqiten gjithashtu. Në aspektin e hapjes, ka pasur një gamë të ndryshme nga ata që kanë një imazh publik të lidhur me komunitetin LGBTI deri tek ata që diskutuan çështjet e tyre LGBTI për të parën herë në terapi.

Në fund, për shkak të cenueshmërisë së lartë të komunitetit LGBTI ndaj infeksioneve seksualisht të transmetueshme, CSGD ka vazhduar të punojë në **parandalimin, këshillimin, dhe testimin për Infeksionin e Virusit të Mungesës së imunitetit të njeriut (HIV)**. Gjatë vitit 2017, shërbimet e parandalimit

të HIV-it të CSGD u përdorën nga një mijë e tetëqind (1800) persona gej, biseksual dhe transgjitorë (GBT). Nga këto, një mijë e dyqind (1200) këshillime dhe teste për HIV u kryen dhe gjashtëdhjetë e pesë mijë (65000) prezervativë dhe gjashtëdhjetë e pesë mijë (65000) lubrifikantë u shpërndan personave GBT.

Më tej, duhet theksuar se përkundër legjislacionit relativisht modern të vendit, çështja e personave që jetojnë me HIV (PJHIV) vazhdon të jetë e ndjeshme dhe është larg nga normat shoqërore të pranuar dhe ende ekziston një mungesë e legjislacioni specifik në këtë fushë. Mekanizmat e shtetit për t'u marr me promovimin, mbrojtjen, zbatimin dhe raportimin e të drejtave të PJHIV duhet të harmonizohen në nivel qendror dhe lokal. Në prill 2016, Mekanizmi Koordinues i Kosovës për HIV dhe TB (CCM) krijoi Grupin e Avokimit të Programit (GAP) për të adresuar barrierat ekzistuese ligjore, rregullatore ose kulturore në zbatimin e intervenimeve efektive për parandalimin e HIV, trajtimin, kujdesin dhe mbështetjen. GAP përbëhet nga përfaqësuesit e PJHIV, institucioneve përkatëse publike (Institucioni i Ombudspersonit, Policia e Kosovës, Ministria e Shëndetësisë, Instituti Kombëtar i Shëndetit Publik) dhe PKP.

Sulmet ndaj aktivistëve LGBTI

Sulmet ndaj aktivistëve të të drejtave LGBTI nuk kanë munguar, megjithatë, intensiteti i tyre u rrit pas paradës së krenarisë. Stafi i CEL ka pranuar komente kërcënuese dhe fyese në rrjetet e tyre sociale, njëri prej të cilëve mori afër 130, ndërsa një tjetër aktivist raportoi rastin e tij në polici.

“Vdekje pederave”, “ta qifsha nderin e familjes. Shkatërrove nderin tonë të kombit, por kujtoju se ka ende heronj që do ta lënë kokën të varur në shesh, peder” janë ilustrime nga mesazhet që aktivistët LGBTI morën në profilet e tyre sociale.

Rastet e raportuara para institucioneve përkatëse

Shumica e rasteve të shkeljes së të drejtave të njeriut të komunitetit LGBTI në Kosovë raportohen vetëm tek CSGD dhe CEL, të cilët dokumentojnë të gjitha rastet e shkeljes së të drejtave të njeriut dhe ofrojnë ndihmë juridike falas

për komunitetin LGBTI. Arsyet e mos raportimit të rasteve tek institucionet janë: të zbulohen para institucionit kosovar si person LGBTI, mungesa e besimit në institucionet kosovare, varësia emocionale dhe financiare ndaj familjes (rastet e dhunës në familje), etj.

Më poshtë janë të përshkruara rastet e raportuara tek institucionet

1. Shkarkimi nga puna

Një rast i diskriminimit në punë është raportuar në Inspektoratin e Punës në Lipjan, në janar të vitit 2017. Viktima E.A. i cili punonte për një kompani private u shkarkua me dhunë pasi pronari i kompanisë zbuloi orientimin e tij seksual. Përveç shkarkimit të paligjshëm, viktima ishte fyer verbalisht dhe nuk u kompensua për punën e tij gjatë atij muaji. Që nga koha kur rasti është raportuar në Inspektoratin e Punës në Lipjan, CSGD nuk ka marrë ndonjë përgjigje ndaj ankesës.

Në janar, rasti u raportua gjithashtu në Institucionin e Ombudspersonit. Sipas tyre, kjo ishte një shkelje e lirive dhe të drejtave të njeriut, prandaj rasti ishte përfshirë në opinionin ligjor të IOK si Amicus Curiae për Gjykatën Themelore të Prishtinës, të publikuar në maj 2017.

2. Dhuna në familje

Një person gej 20 vjeçar ka njoftuar CSGD se është rrahur nga babai dhe vëllai i tij

pasi zbuluan orientimin e tij seksual. Pas përjetimit të dhunës në familje për herë të dytë, viktima përsëri ka kontaktuar CSGD dhe më pas raportoi rastin e tij në polici në qershor 2017. Pas marrjes së ndihmës nga policia, viktima u asistua nga CEL për tu paraqitur tek strehimorja LGBTI "STREHA" në Tiranë. Pas vullnetit të shprehur të familjes për të përmirësuar qasjen ndaj viktimës, ai tërhoqi akuzën dhe u kthye në shtëpi.

3. Ngacmimi seksual dhe refuzimi për të ofruar ndihmë mjekësore

Në nëntor 2017, personi gej SH.R. nga Istogu kërkoi këshillimin ligjor të CSGD lidhur me rastin e tij i të qenit viktimë e ngacmimit seksual dhe refuzimin e ndihmës mjekësore nga një mjek në Spitalin e Pejës. Pas këshillave ligjore të ofruara nga Zyrtari Ligjor i CSD, nga viktima u kërkua të jap numrin e rastit të policisë që CSGD të jetë në gjendje të ndjekë rastin e tij dhe të sigurojë ndihmë ligjore të mëtejshme. CSGD ende është duke pritur këtë informacion nga viktima.

Rekomandimet

1. Ministria e Punëve të Brendshme dhe Agjencia e Regjistrimit Civil duhet të rishikojnë legjislacionin parësor dhe dytësor për t'u mundësuar personave transgjinjorë të ndryshojnë shenjë të seksit në dokumentet e identifikimit;
2. Ligji i Familjes duhet të rishikohet që të legalizohet martesë e të njëjtit seks;
3. Kuvendi i Kosovës duhet të angazhohet hapur në promovimin e të drejtave LGBTI;
4. IOK duhet të jetë më i zëshëm dhe i dukshëm në promovimin e të drejtave dhe lirive themelore të komunitetit LGBTI;
5. ZQM duhet të mbikëqyrë në mënyrë efektive ministrinë mbi progresin e zbatimit të rekomandimeve të GKK dhe kur është e nevojshme, të ndërmerri veprime konkrete për të siguruar zbatimin e plotë të këtyre rekomandimeve;
6. ZQM duhet të rrisë burimet e veta njerëzore dhe të emërojë së paku një anëtar të stafit për t'u angazhuar kryesisht në punën e GKK dhe çështjet LGBTI;
7. GKK duhet të hartojë rregullat dhe procedurat dhe duhet të ndjekë planin e tij të punës;
8. ZQM si sekretariat i GKK duhet t'i raportojë Zyrës së Kryeministri dhe Komisionit të Kuvendit për të Drejtat e Njeriut, Barazinë Gjinore, Personat e Zhdukur dhe Peticionet për zbatimin e planit të punës;
9. Duhet të vendoset një modalitet i mekanizmit monitorues dhe vlerësues për të drejtat LGBTI që përshtatet shumë mire me strukturën kontestuale dhe institucionale të Kosovës;
10. Duhet të mundësohet një mekanizëm gjurmues për gjuhën e urrejtjes dhe krimet e bazuara në orientimin seksual dhe identitetin gjinor, pas rishikimit të KPRK;
11. Këshilli i mediave të shkruara në Kosovë duhet të inkurajojë redaktorët e portaleve online për të gjetur mënyra të përshtatshme për kontrollin e komenteve abuzive;
12. Pozita e GKK kundrejt mandatit të GKNMDNJ duhet të sqarohet.
13. OSHC-të duhet të marrin një rol më proaktiv në monitorimin dhe kërkimin e llogaridhënies për zbatimin e Planit Kombëtar të Veprimit për të drejtat LGBTI.

Osvrt: LGBTI zajednica i njihova prava na Kosovu

Godišnji izveštaj 2017

Izdavač:

Centar za razvoj društvenih grupa – CSGD

Urednik:

Arbër Nuhiu

Dizajn & štampa:

ASHA Graphics

Kopije:

300

Odricanje

Ova publikacija je urađena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost autora CSGD i ni u kom slučaju ne odražava zvanične stavove Evropske unije.

Autorska prava

© Centar za razvoj društvenih grupa – CSGD, decembar 2017. Sva prava rezervisana. Nijedan deo ove publikacije ne može biti reprodukovani, sačuvan u sistemu za pronalaženje ili prenet u bilo kom obliku ili uz pomoć bilo kakvih sredstava, elektronski, mehanički, fotokopiranjem, snimanjem ili drugačije, bez prethodnog odobrenja CSGD.

Sadržaj

Skraćenice	28
Izvršni rezime	29
Uvod	30
Zakonodavstvo	32
Institucionalna odgovornost prema LGBTI pravima	34
Provođenje zakona za LGBT prava	37
Institucije ljudskih prava i mehanizmi koji se tiču LGBTI prava	37
Izveštavanje medija o LGBTI pitanjima	39
Doprinos LGBTI organizacija	40
Napadi na LGBTI aktiviste	43
Prijavljeni slučajevi pred relevantnim institucijama	44
Preporuke	46

Skraćenice

ACG	Savetodavna i Koordinaciona Grupa za LGBTI prava
CCRK	Krivični zakon Republike Kosova
CEL	Centar za jednakost i slobodu
CSGD	Centar za razvoj društvenih grupa
ERAC	Udruženje za jednaka prava za zapadni Balkan i Tursku
HIV/AIDS	Virus humane imunodeficijencije / Sindrom stečene imunodeficijencije
IDAHOT	Međunarodni dan borbe protiv homofobije i transfobije
IMCGHR	Interministrarska koordinaciona grupa za ljudska prava
KAP	Ključno pogođene populacije
LGBTI	Lezbejke, homoseksualci, biseksualne, transrodne i interseksualne osobe
OGG	Kancelarija za Dobro upravljanje (Kancelarija za Dobro upravljanje, ljudska prava, jednake mogućnosti i borbu protiv diskriminacije)
OIK	Kancelarija Ombudsmana na Kosovu
PAG	Program grupa za zagovaranje
PLHIV	Ljudi koji žive sa HIV-om

Izvršni rezime

Uprkos naprednoj pravnoj zaštiti koja je odobrena Ustavom i nizom zakona, zadatak LGBTI prava na Kosovu je borba protiv snažne društvene opozicije ukorenjene patrijarhalnom tradicijom. Postoji opšti nedostatak vladavine prava, koji, pored protivljenja državnih institucija da deluju protiv društvenih normi, otežava praktičnu primenu LGBTI prava zagaranovanih u teoriji postojećih zakona. Ova pravna zaštita često služi samo kao fasada kako bi ispunile državne obaveze koje se tiču zaštite prava LGBTI osoba.

LGBTI prava vide se kao uvezene ili nametnute vrednosti iz inostranstva ili se ne smatraju osnovnim ljudskim pravima. Kao rezultat toga, većina LGBTI zajednica je prisiljena da živi skriveno ili dvostrukim životom pod stalnim strahom od nasilja i diskriminacije.

Ovaj izveštaj će istaći sve aspekte stvarnosti prava LGBTI zajednice. On pruža sveobuhvatan pregled (ne) aktivnosti

relevantnih strana u promociji i zaštiti prava LGBTI-a u 2017. godini. Počinje sa analizom uvodne situacije, a zatim sa kratkom pravnom analizom. Ovo će naglasiti praznine u pravnom okviru i pozitivni razvoj događaja koji se odnose na izmene Krivičnog zakona Republike Kosova i zakonsko priznavanje polova. Zatim, u izveštaju se uzimaju u obzir naponi i privrženost relevantnih institucija u okviru njihovih mandata i uvažavanje njihovih odgovornosti prema LGBTI pravima. Posebno se daje fokus na rad i prepreke sa kojima se susrela Savetodavna i Koordinaciona grupa za LGBTI prava.

Pored toga, ovaj izveštaj ispituje ulogu medija, naglašavajući da se govor mržnje širi preko portala i društvenih medija. On obezbeđuje pregled aktivnosti koje LGBTI organizacije preduzimaju da zadovolje nužne potrebe, kao i primere pritisaka i pretnji sa kojima se suočavaju LGBTI aktivisti. Konačno, u izveštaju se nalaze prijavljeni slučajevi nasilja nad LGBTI osobama i završava se sa spisom preporuka za institucije.

Uvod

Ostaje još mnogo toga što treba da se uradi u borbi za unapređenje lezbejskih, gej, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih (LGBTI) prava na Kosovu. LGBTI zajednica živi u strahu i doživljava diskriminaciju i nasilje, uprkos tome što u teoriji ima visok stepen zaštite koji pruža kosovski zakonski okvir. Zakoni i ljudi koji stoje iza pokreta za LGBTI prava su nemoćni protiv tvrdoglavih i brutalnih društvenih normi i slabih kapaciteta države kako bi se uspostavila vladavina prava.

LGBTI prava kao tema diskusije, imale su veće prisustvo u javnim debatama i u medijima, iako se i dalje društveno i institucionalno negiraju. Kao društvo, Kosovo odbacuje kao vrednost liberalni koncept ljudskih prava, posebno o LGBTI pravima. Institucije doprinose ovom odbacivanju smanjenjem svoje posvećenosti praznim izjavama i neuspehu da ih isprate. Lideri i predstavnici institucija govore o potrebi za garantovanjem LGBTI prava, jer je to zahtev za postizanje evropskih integracija. Ova retorika stvara percepciju da su LGBTI prava inostrana pretnja tradicionalnom identitetu¹.

Dok su glavne političke partije Kosova svesne progresivnog pravnog okvira za Kosovo i međunarodnih zahteva za ljudska prava, oni nisu razjasnili svoje stavove o ovim pitanjima, niti su izradili politiku bez straha od gubitka izborne podrške². Nedavni primer može se videti u neadekvatnosti izgovora kandidata za gradonačelnika koji se tiče njihovog propusta u učestvovanju na prvoj paradi ponosa na Kosovu, što se poklopilo sa izbornom kampanjom³. Nasuprot tome, verske političke partije se kontinuirano suprotstavljaju promociji prava LGBTI osoba.

Mediji pojačavaju negativno viđenje LGBTI zajednice, kao i društveni mediji koji često pružaju nesputane platforme za govor mržnje. Porast religijskog ekstremizma podstakao je netoleranciju koja je dovela do slučajeva nekažnjenog podsticanja na mržnju i nasilje nad LGBTI osobama. Isto tako, obrazovni sistem je doprineo netoleranciji i odbacivanju nastavnih planova i programa zasnovanih na predrasudama i diskriminaciji umesto činjenica, što je doprinelo zlobnom ciklusu homofobije i diskriminacije.

---

¹ Inicijativa mladih za ljudska prava - Kosovo i Centar za razvoj društvenih grupa, *sloboda i zaštita lezbejki, gejeva, biseksualaca i transrodnih osoba na Kosovu*, (Priština, Kosovo, novembar 2013).

² Nacionalni demokratski institut, *Anketa javnog mnjenja LGBTI na Zapadnom Balkanu, jun / jul 2015*, (2015), https://www.ndi.org/LGBTI_Balkans_poll.

³ "Magazina Lokale - Gara za Prištinu - 10.10.2017 - Klan Kosova" [Lokalni Magazin - Trka za Prištinu], Youtube, poslednji put izmenjen 2017, pristupljeno 25. novembra 2017. godine, <https://www.youtube.com/watch?v=IcUO7jcRoFM>.

Ovaj izveštaj pruža sveobuhvatan pregled 2017. godine jer razmatra pravna i institucionalna kretanja za LGBTI prava kao i pružanje sažetka aktivnosti koje

preduzimaju organizacije civilnog društva. Izveštaj završava sa kratkim opisom slučajeva prijavljenih tokom izveštajne godine.

Zakonodavstvo

Kosovski pravni okvir pruža napredne garancije za ljudska prava usklađena sa međunarodnim standardima. Ustav je zasnovan na principima jednakosti i nediskriminacije⁴ koji eksplicitno zabranjuje diskriminaciju na nizu osnova, uključujući rod i seksualnu orijentaciju.⁵ Ovi principi su dalje utvrđeni Zakonom o zaštiti od diskriminacije⁶ i rodnoj ravnopravnosti⁷. Teoretski, Ustav dozvoljava mnoge međunarodne sporazume i oruđa⁸ o ljudskim pravima koji su primenjeni na pravni sistem Kosova, te omogućuje tumačenje ljudskih prava i fundamentalnih sloboda u skladu sa odlukama Evropskog suda za ljudska prava⁹.

U suprotnosti sa principom ravnopravnosti definisanim Ustavom¹⁰, LGBTI zajednici je zabranjeno da stupi u zakoniti brak. To je zato što sadašnji Porodični zakon ograničava čin veridbe i braka samo na osobe suprotnih polova¹¹, a još uvek nije

postojala značajna inicijativa u ispravljanju ove nejednakosti.

Zakonu o građanskom statusu¹² nedostaju podzakonske odredbe za proces promene pola koji obuhvata izmenu podataka o javnim registrima i dokumentima.¹³ Centar za razvoj društvenih grupa (CSGD) održao je sastanak sa predstavnicima Agencije za civilne registre i Ministarstva unutrašnjih poslova, koji je zatražio izradu administrativnog uputstva za omogućavanje promene rodnog obeležavanja u identifikacionim dokumentima, redefinisanjem zakonskog priznavanja polova. Zvanični predstavnici izrazili su spremnost da sarađuju po ovom pitanju i zatražili su od CSGD-a da im pruže tri najbolja modela za zakonsko priznavanje polova.

Shodno tome, CSGD je obezbedio institucijama o kojima je reč najbolje tri prakse¹⁴ i rezoluciju Veća Evrope¹⁵ o zaštiti transrodnih ljudi od diskriminacije.

⁴ Ustav Republike Kosovo, 2008, c. I, član 7 (1).

⁵ *Ibid*, c. II, član 24 (2).

⁶ Zakon br. 05/L-021.

⁷ Zakon br. 05/L-020.

⁸ Ustav Republike Kosovo, 2008, c. II, član 22.

⁹ *Ibid*, c. II, član 53.

¹⁰ *Ibid*, c. II, article 24, član 37.

¹¹ Zakon br.2004/32 Porodični zakon na Kosovu, 2006, II deo, c. I, član 9, član 14.

¹² Zakon br.04/L -003.

¹³ Centar za razvoj društvenih grupa i Centar za ravnopravnost i slobodu, Izveštaj: *Socijalna zaštita i pristup zdravstvenoj zaštiti transrodnim osobama na Kosovu*, (Priština, Kosovo, decembar 2016).

¹⁴ Y.Y. v. Turkey, 14793/08 (Evropski sud za ljudska prava 2015) dostupno na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-152779#{"fulltext":\["yy v. turkey"\],"respondent":\["TUR"\],"itemid":\["001-153134"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-152779#{) accessed Decembar 08, 2017.

¹⁵ Parlamentarna skupština Saveta Evrope - Rezolucija 2048 (2015) - Diskriminacija prema transrodnim ljudima u Evropi.

////////////////////

Krivični zakon Republike Kosova (CCRK) je pod revizijom. CSGD je prisustvovao sastancima Radne grupe za izmenu i dopunu CCRK-a i predstavio predloge za amandmane koji se odnose na zločin iz mržnje. Naknadno je uveden član 74. (Opšta pravila za ublažavanje ili pogoršanje kazni). Amandman je napravljen u paragrafu 2, tačka 12, *"Ako je krivično delo akt mržnje, što predstavlja zločin počinjen protiv osobe, grupe osoba ili imovine, motivisanog¹⁶ prema rasi, boji, polu, rodnom identitetu, jeziku, religiji, nacionalnom ili socijalnom poreklu, usmeren prema bilo kojoj zajednici, imovini, ekonomskom statusu, seksualnoj orijentaciji, rođenju, invalidnosti ili drugom ličnom statusu ili zbog svog afiniteta prema osobama koje imaju pomenute karakteristike, osim ako jedna od navedenih karakteristika predstavlja element krivičnog dela. "*

Iako je preporuka za uključivanje seksualne orijentacije i rodnog identiteta kao zaštićene osnove u članu 147 (podsticanje nacionalne, rasne, verske ili etničke mržnje, razdora ili netrpeljivosti) odbačena na osnovu argumenta da to nije eksplicitno navedeno u bilo kojem Savetu zemalja Evrope. Međutim, osnova seksualne orijentacije i rodnog identiteta

bili su ipak sadržani u članu 179 (teško ubistvo), članu 187 (napad), članu 188 (lakša telesna povreda), članu 189 (teška telesna povreda) i članu 333 (uništavanje ili oštećenje imovine). Amandmani CCRK-a biće upućeni na razmatranje i odobrenje Ministarstvu pravde, Vladi Kosova, Kosovskom parlamentarnom komitetu za zakonodavstvo, mandatarima, diplomatama, Poslovniku o radu Skupštine i nadgledanju Agencije za borbu protiv korupcije i Skupštini Kosova.

Nasuprot ovim pozitivnim dešavanjima, izmenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja¹⁷ u porodici i puštanjem u niz različitih odluka za pomoć žrtvama nasilja u porodici kako je to preporučila Komisija za ljudska prava, ravnopravnost polova, nestala lica, Peticije nisu još uvek pokrenute¹⁸.

Uzevši sve u obzir, ono što bi trebalo napomenuti je da pored nekih nedostataka, od kojih su neke istaknute, kosovski pravni okvir garantuje naprednu zaštitu LGBTI prava. Ova zaštita, međutim, nije nužno upotrebljena u praksi. Stoga je prioritet koji sledi fokusirati se na praktičnu primenu LGBTI pravnih garancija.

---

¹⁶ Radna grupa za izmenu i dopunu CCRK nije prihvatila predloženi pojam "percipiran" iz ovog člana, u kojem se navodi da je delo kao takvo motivisano. Čak iako je u teoriji to možda bilo ispravno, CSGD se suprotstavio ovom stavu, jer u praksi tužioci očekuju da se žrtve prikažu kao LGBTI osobe. Ovo se zasniva na argumentaciji LGBTI tužilaštva za fokusiranje i procenjuje da ne mogu klasifikovati slučaj kao zločin iz mržnje na osnovu percepcije, ako žrtva ne priznaje pripadnost LGBTI zajednici (Okrugli sto: Izveštaj Studije slučaja o postupanju sa LGBTI slučajevima od strane Kosovskog pravosudnog sistema, Priština, 15. decembra 2016. godine).

¹⁷ Zakon br.03/L -182.

¹⁸ Skupštinska komisija za ljudska prava, ravnopravnost polova, nestala lica i peticije, *Izveštaj sa preporukama za praćenje primene Zakona br. 03 / L-182 o zaštiti od nasilja u porodici*, (30. jun 2016. godine).

Institucionalna odgovornost prema LGBT pravima

U skladu sa ustavnim obavezama o promociji jednakosti i ljudskih prava, **predsednik Kosova, gospodin Hašim Tači** se pridružio prvoj paradi ponosa na Kosovu, održanoj 10. oktobra 2017. Takođe je učestvovao u maršu 2016. zbog obeležavanja Međunarodnog dana protiv homofobije i transfobije (IDAHOT). U izjavi, gospodin Tači podsetio je svoju publiku da je "Kosovo izgrađeno na principima jednakosti i slobode za sve zajednice i da nasilje ili pretnja ove zajednice neće biti dozvoljena"¹⁹. Njegovo učešće, kao i drugih institucionalnih predstavnika na paradi je od velikog značaja s'obzirom na visok stepen društvenog otpora koji najčešće rezultuje diskriminacijom i nasiljem protiv LGBTI zajednice na Kosovu. Javno zagovaranje LGBTI prava od strane visokih institucionalnih i političkih predstavnika neophodno je u borbi za ravnopravnost i unapređenje ljudskih prava, pa učešće predsednika i drugih lidera na paradi ponosa pokazuje pozitivnu posvećenost u tom pogledu.

Skupština Kosova, sa druge strane, dodatno pokazuje neugodnost političkih partija u promovisanju LGBTI prava, posmatrano u nedostatku angažmana poslanika u otvorenom zalaganju za LGBTI prava. Međutim, u okviru saradnje sa

Skupštinskom komisijom za ljudska prava, rodnu ravnopravnost, nestala lica i peticije, za vreme 2017. godine, LGBTI organizacije pozvane su jednom da prisustvuju sastanku Skupštine za prezentaciju njihovog godišnjeg plana. Ovaj plan uključivao je posetu LGBTI organizacijama od strane Skupštinske komisije u maju 2017. godine, međutim, to se nije dogodilo pošto je 10. maja predsedništvo izdalo odluku o raspisivanju Skupštine, nakon što je podnela predlog o nepoverenju Vladi. Tekuća godina je bila preopterećena produženim izbornim procesima koji su generalno uticali na rad nove Skupštine konstituisane u avgustu 2017. godine.

Vlada Kosova nastavila je da se bavi pitanjima LGBTI prava kroz svoj glavni postojeći mehanizam - **Savetodavnu i Koordinacionu grupu (ACG)**. Rad u okviru mandata kancelarije za dobro upravljanje, ljudska prava, jednake mogućnosti i nediskriminaciju (**Kancelarija za dobro upravljanje - OGG**), rad ACG-a je bio ograničen uglavnom na koordinaciju i razmenu informacija, što svakako predstavlja napredak u pogledu podrške koju pružaju institucije. 6. oktobra 2017. godine, u saradnji sa LGBTI organizacijama, OGG je organizovala prijem u prostorijama zgrade vlade kako bi obeležilo otvaranje Nedelje ponosa, pri čemu je premijer Kosova Ramuš Haradinaj

¹⁹ "Thaci i bashkohet "Parades se Krenarise" "[Tači se pridružuje Paradi ponosa], KOHA.Net, poslednje modifikovano 2017, pristupljeno 26. novembra 2017. godine, <http://vww.koha.net/arberi/49805/thaci-i-bashkohet-parades-se-krenarise/>.

potvrdio posvećenost Vlade Kosova za unapređenje i zaštitu LGBTI prava. Mesec dana kasnije, 6. novembra 2017. godine, OGG je organizovala seminar i prezentaciju rezultata istraživanja o socio-ekonomskoj dimenziji isključivanja LGBTI koju su vodili Svetska banka i njeni partneri.

Pored toga, ACG je održao dva sastanka u 2017. godini. Na prvom, 24. februara, predstavljen je plan rada ACG-a za novembar 2016. - novembar 2018. Na drugom, 04. maja, predstavljeno je istraživanje o pristupu zdravstvenim uslugama i socijalnoj zaštiti transrodnih osoba, koje je sproveo Udruženje za jednaka prava za zapadni Balkan i Tursku (ERAC) i razmatrano je obeležavanje IDAHOT-a. Treba napomenuti da uprkos tome što svi članovi ACG-a koji su pristali da stavljaju zastave boje duge na zgrade svojih institucija, samo su Vlada, Ministarstvo pravde i Ministarstvo kulture, omladine i sporta održale ovo obećanje. Ovo, opet ukazuje na nemogućnost članova ACG-a da utiču na aktivnosti i politike svojih uglednih institucija, posebno na prava LGBTI-a²⁰.

ACG i dalje nema pravila i procedure koje utiču na njihovu funkcionalnost, posebno u pogledu odgovornosti i donošenja odluka. ACG nije bila u mogućnosti da prati

sprovođenje svojih preporuka²¹ drugim institucijama i na taj način uticaj na druge institucije ostaje upitan, takođe uzimajući u obzir da se Akcioni plan ne uspeva obraditi i da se pravilno ispuni²². Ovo zasigurno smanjuje rezultat rada ACG-a samo na platformu za koordinaciju i razmenu informacija umesto na efikasan mehanizam konkretnih aktivnosti i suštinskih promena u politici. Čak i tako, nikakve informacije o radu ACG-a niti o radu ili aktivnostima OGG-a vezane za prava / pitanja LGBTI-a ne mogu se naći na veb stranici OGG-a. Dok veb stranica OGG sadrži niz različitih strategija, akcionih planova i drugih dokumenata relevantnih za mandat OGG-a, Nacionalni akcioni plan ACG-a i dalje je odsutan i ovaj dokument se ne može naći na nijednom drugom mestu.

Zbog političke situacije tokom 2017. godine, organizacije građanskog društva koje su članice ACG nisu preuzele proaktivnu ulogu u njenom radu. Osim toga, OCD su imali i druge prioritete, kao što su predlozi za izmene CCRK-a, potencijalni pregled Zakona o građanskom statusu koji se fokusira na pravno priznavanje polova, organizovanje prve Parade ponosa itd.

Nakon završetka twinning projekta Evropske unije "Borba protiv homofobije

---

²⁰ Centar za ravnopravnost i slobodu i Centar za razvoj društvenih grupa, *Godišnji izveštaj 2016: Razmatranje prava LGBTI na Kosovu*, (Priština, Kosovo, novembar 2016).

²¹ Sadete Demaj, "RE: Kerkese per kasje ne dokumente publike" [RE: Zahtev za pristup javnim dokumentima], e-mail, 27. oktobar 2017.

²² *Ibid.*

---

i transfobije" aprila 2016. godine, veb stranica ovog projekta²³ predate je ACG-u kao sredstvo za promociju LGBTI prava i objavu rada ACG-a. Dok je 2016. ova veb stranica bila funkcionalna i dok su postojale neke ispravke o radu ACG-a, 2017. godine ova veb stranica više nije bila dostupna. Ovo je otežavalo razmenu informacija i otežavalo održavanje kontinuiteta rada sa različitim zainteresovanim stranama.

Pored ACG-a, važno je takođe napomenuti da je u svrhu poboljšanja institucionalne koordinacije na visokom nivou i implementacija strategija i politika o ljudskim pravima Vlada Kosova u maju 2016. godine uspostavila **Međuministarsku koordinacionu grupu za ljudska prava (IMCGHR)**. U sastavu resornih ministara, Ombudsmana i predstavnika civilnog društva, IMCGHR-u dodeljeni su zadaci za: jačanje koordinacije svih ministarstava i nadležnih organa vlasti u vladi u oblasti ljudskih prava; praćenje sprovođenja svih politika i strategija za ljudska prava na Kosovu; razmenu informacija i podataka o implementaciji preporuka sadržanih u izveštajima nadležnih odbora i drugih sektora Ujedinjenih nacija, Saveta Evrope, Evropske unije i drugih međunarodnih organizacija; budžetiranje ljudskih prava i uspostavljanje prioritarnih politika o

ljudskim pravima; pisanje predloga za unapređenje pravnog okvira u oblasti ljudskih prava i drugih važnih predloga za poboljšanje ljudskih prava u Republici Kosovo²⁴.

Pored svega toga, na značaj ovog mehanizma za LGBTI prava, postoji valjana zabrinutost oko njegovog konfliktnog mandata sa ACG-om. Nije jasno da li će IMCGHR biti u stanju da dopuni rad ACG-a, imajući istu zastupljenost sa različitim nivoom vlasti. Da li će IMCGHR biti odgovoran za praćenje rada i raspodelu budžeta ACG-a? Ako je tako, kako može onda Vlada, odnosno OGG - sekretarijat IMCGHR-a, pratiti vlastiti rad kao lider ACG-a? Rešavanje ovih zabrinutosti je imperativ u cilju stvaranja efikasne strukture mehanizama koji mogu efikasno doprineti unapređenju i zaštiti ljudskih prava uopšte a posebno osobama LGBTI-a, umesto da imaju neadekvatne mehanizme koji služe samo za ispunjavanje formalnog opravdanja institucionalnog opredeljenja.

Ipak, od osnivanja IMCGHR-a u 2016. godini, samo je jedan sastanak do sada održan u prvom kvartalu 2017. godine. Ovo naglašava nefunkcionalnost ove Grupe kao izvršni organ vlasti.

---

²³www.normallydifferent.com, pretraženo Juna 22, 2017.

²⁴ Odluka br. 06/87, 2016.

Provođenje zakona za LGBT prava

Treba napomenuti da je policijska saradnja sa LGBTI organizacijama bila pozitivna, a njihov pristup i zaštita LGBTI zajednice generalno su zabeležili napredak. Pored adekvatnih odgovora na zahteve za zaštitu,

Policija Kosova je takođe pružila adekvatnu zaštitu tokom nedelje ponosa i parade. Nije bilo novih slučajeva koji su išli sudskim putem tokom 2017. godine. Ipak, treba napomenuti da još uvek nema sistema za praćenje podataka koji se odnose na broj prijavljenih slučajeva policiji i tužilaštvu i onima kojima se bave sudovi.

Institucije i mehanizmi za ljudska prava koji se bave LGBTI pravima

Kancelarija Ombudsmana na Kosovu (OIK) je više pažnje posvetila pravima LGBTI osoba i težila je da ima veću saradnju sa LGBTI organizacijama u odnosu na prethodnu godinu. LGBTI prava su dobile značajnu pažnju u godišnjem izveštaju OIK-a za 2016. godinu²⁵ objavljenu u martu 2017. godine. Dok je izveštavano o pravima i stanju LGBTI-a, zaključeno je da je termin LGBTI, koji se odnosi na lezbejske, gej, biseksualne i transrodne osobe, zastareo, i treba da bude zamenjen izrazom SOGI što znači seksualna orijentacija i rodni identitet.

Na sastanku sa Ombudsmanom održanom u maju 2017. godine, CSGD i CEL su se suprotstavili ovom predlogu i razjasnili da SOGI predstavlja sve seksualne orijentacije, uključujući heteroseksualce i sve rodne identitete, uključujući i muškarce i žene.

Planirano istraživanje OIK-a o homofobiji i transfobiji²⁶ takođe je smanjeno na jedinstvenu publikaciju Amicus Curiae²⁷.

S' druge strane, vladina struktura o ljudskim pravima je revidirana. U maju 2017. godine OGG je ispunila svoju obavezu koja proizlazi iz Zakona o zaštiti od diskriminacije kako bi se izradilo podzakonsko zakonodavstvo za utvrđivanje odgovornosti, koordinacije i izveštavanja

---

²⁵ Kancelarija Ombudsmana na Kosovu, *Godišnji izveštaj 2016, Br.16* (Priština, Kosovo, 2017).

²⁶ Centar za ravnopravnost i slobodu i Centar za razvoj društvenih grupa, *Godišnji izveštaj 2016: Razmatranje prava LGBTI na Kosovu*, (Priština, Kosovo, novembar 2016).

²⁷ Kancelarija Ombudsmana na Kosovu, *Pravno mišljenje Ombudsmana u svojstvu prijatelja suda (Amicus Curiae) Osnovnom sudu u Prištini što se tiče stanja homofobije i transfobije* (Priština, Kosovo, 2017)

---

o mehanizmima zaštite od diskriminacije na ministarskom i opštinskom nivou. Novo usvojena uredba²⁸ obavezuje ministarstva i opštine da dodele **jedinice ili službenike radi zaštite od diskriminacije**. Zatim, ovim jedinicama / zvaničnicima dodeljuje širok spektar dužnosti i odgovornosti za borbu protiv diskriminacije i promovisanje jednakosti²⁹. Iako je OGG izjavio da je

većina ovih institucija već imenovala odgovarajuće zvaničnike, oni još uvijek nemaju spisak ovih zvaničnika³⁰ uprkos tome što imaju koordinacijsku ulogu zajedno sa ovim zvaničnicima / jedinicama. Stoga ostaje nejasno da li su imenovani zvaničnici oni koji su u prošlosti vršili dužnosti službenika za ljudska prava.

---

²⁸ Uredba br. 03/2017 o institucionalnim mehanizmima zaštite od diskriminacije u vladi i opštinama, 2017.

²⁹ *Ibid*, član 9.

³⁰ Sadete Demaj, "RE: Kerkese per qasje ne dokumente publike" [RE: Zahtev za pristup javnim dokumentima], email, 31 October 2017.

Izveštavanje medija o LGBTI pitanjima

Mediji su često bili u službi osnaživanja negativnih percepcija i društvenog odbacivanja LGBTI zajednice. Medijsko nestručno i neetično izveštavanje je blago smanjeno uprkos ograničenom znanju novinara i nedostatku osetljivosti na pitanja LGBTI-a. Povećanje prisustva LGBTI problema u medijima praćeno je pozitivnim promenama u načinu izveštavanja. Na to je svakako uticao javni diskurs intelektualne elite i povećanje otvorene podrške od strane institucionalnih lidera među ostalima. Ipak, jaz između društvenog i institucionalnog odnosa prema pitanjima LGBTI-a postao je vrlo jasan na društvenim mrežama i medijima uživo. Primetno je, oni su najčešće platforme za širenje govora

mržnje i podsticanje zločina iz mržnje. Ovo se naročito manifestovalo u slučaju nedelje ponosa i parade ponosa, gde je govor mržnje naselio onlajn medije i društvene mreže kada su događaji javno objavljeni.

Prema monitoringu medija u CSGD-u u periodu od januara do oktobra 2017. godine, na svim onlajn medijima bilo je 258 izveštaja o LGBTI problemima, od kojih je 149 imalo pozitivan pristup, 39 negativnih i 68 neutralnih. U pogledu online medija, Indeks Online je imao najpozitivniji pristup, a zatim Ekpres i Periskopi. Međutim, na osnovu podataka CSGD-a, iako su ove medijske organizacije objavile najpozitivnije izveštaje, objavili su i niz izveštaja sa negativnim pristupom, posebno Ekpres, a zatim Metro i Indeks Online.

Doprinos LGBTI organizacija

Stav o zaštiti i promociji prava LGBTI-a ostao je u okviru aktivnosti Centra za razvoj društvenih grupa i Centra za ravnopravnost i slobodu (CEL). Njihov sveobuhvatan angažman bio je odgovor na mnoge potrebe same LGBTI zajednice i razlog za unapređenje svojih prava. Treba napomenuti da je treći LGBTI organizacioni Centar za socijalnu emancipaciju zatvoren u junu 2017. godine zbog nedostatka sredstava.

Pored svoje posvećenosti članovima ACG-a, **zagovaranje** LGBTI organizacije bilo je usmereno u nekoliko pravaca. Dok je CSGD bio angažovan u pravnom zagovaranju, kao što je pomenuto u kontekstu izmene dopuna CCRK-a i zakonskog priznavanja polova, rad CEL-a je s' druge strane uključio zastupanje kroz **podizanje svesti**. Zbog činjenice da je Policija Kosova najdostupnija policijska služba posebno za LGBTI žrtve krivičnih dela, CEL je pružio obuku za trinaest (13) policajaca. Obuka je ponudila informacije o postojećem pravnom okviru u vezi sa pravima, nasiljem i diskriminacijom sa kojom se suočava LGBTI zajednica na Kosovu. Takođe su organizovani treninzi za novinare i studente psihologije da podstaknu svoj profesionalizam u vezi sa LGBTI problemima i obuku za srednjoškolce u sedam (7) opština sa namerom da se pruže informacije o LGBTI problemima i pravima kako bi na kraju mogli delovati kao

vršnjački treneri i proširiti LGBTI pokret izvan glavnog grada.

S' druge strane, osnaživanje LGBTI pokreta postignuto je kroz **izgradnju zajednice**. CSGD i CEL bili su usredsređeni na povećanje kapaciteta LGBTI osoba za društveni aktivizam, ohrabrujući izazove društvenih normi i identifikaciju poteškoća i / ili zabrinutosti koje oni mogu imati. Ovo je učinjeno putem različitih treninga, radionica, grupnim diskusijama, društvenim aktivnostima i mrežnim programima. Uočavajući nisko učešće lezbejki, biseksualnih i transrodnih žena u širim aktivnostima LGBTI zajednice, CSGD je učinila napore da dođe do njih, istovremeno obezbeđujući sigurno mesto (centar za upis) za sve i organizovanje društvenih aktivnosti posebno za LBT žene.

Isto tako, u razmeri u kojoj se govori jezik mržnje, koji je često pretvoren u zločine iz mržnje i ograničeno znanje LGBTI zajednice o dostupnosti adekvatne pravne zaštite i procedurama u vidu, CSGD je organizovao **kampanju informisanja (o medijima i na terenu)** koja je dala informacije o tome gde se mogu prijaviti slučajevi krivičnog dela mržnje, koraci za praćenje i usluge besplatne pravne pomoći koje pružaju LGBTI organizacije na Kosovu. Pružanje **pravne pomoći** od strane CSGD-a bilo je dostupno žrtvama LGBTI bez obzira na vidove nasilja.

Izvan skrivenog života, LGBTI zajednica je u obavezi da živi, javna tišina je povremeno

slomljena medijskim izveštajima. Iako je ove godine tišina imala veću pauzu. Posle tri organizovana marša u poslednje tri godine na Kosovu, CSGD i CEL, u koordinaciji sa drugim organizacijama za ljudska prava, održanoj prvi put na **Prištinskoj nedelji ponosa** "U ime ljubavi" (od 6. do 10. oktobra), koja je uključivala "Tihu čudnu noć" - prikaz izložbe o pokretu LGBTI prava, panel diskusija o napretku / regresiji države LGBTI zajednice u poslednjih nekoliko godina i zaključena sa **Paradom ponosa**. Stotine ljudi (više od 500) povodom podržavanja LGBTI prava kretali su se od glavnog bulevara i trga u Prištini, pevajući i igrajući pod teškim policijskim obezbeđenjem tokom parade ponosa, održanoj dan pre Nacionalnog dana izlaska iz ormara, u znak protesta zbog homofobije i transfobije u državi. Kao prva Parada ponosa na Balkanu bez barikada, marš se završio bez incidenata, iako su se dva navodna incidenta vezana za Paradu ponosa desila nakon završetka marša. Prema navodima policije Kosova, nepoznati prestupnici su pretili i verbalno maltretirali jednu osobu, a švajcarski državljanin fizički je napadnut od strane nepoznatog počinioca u blizini. Takođe treba pomenuti da je u toku marša postojala mala grupa od pet demonстранata koji su držali anti-LGBTI znakove iako nisu pokazivali pretnju ili nasilnu akciju. Među brojnim lokalnim institucionalnim zvaničnicima koji su prisustvovali Paradi ponosa, bilo je i odličnog pokazivanja podrške međunarodne zajednice, uglavnom

predstavnik Ambasad, međunarodnih institucija i organizacija. Takođe treba priznati masovnu podršku LGBTI zajednice iz Albanije, Srbije, Makedonije, Crne Gore i Bosne.

Međutim, uprkos zastupanju u socijalnoj oblasti i pravnoj pomoći, teret skrivenog života, društvenog odbacivanja, diskriminacije i nasilja očito šteti psihološkom blagostanju zajednice, pa su obe organizacije, CEL i CSGD nastavile pružati **psihološku podršku**. Prema podacima prikupljenim od strane povezanih stručnjaka iz psihologije i mentalnog zdravlja, postoji visok stepen korelacije između neodobravanja društvenog okruženja i psihološkog nasilja koji se manifestuje u psihološkom stresu. Generalno, većina članova zajednice koji primaju terapiju doživela je jedan ili više sledećih poremećaja: generalizovana anksioznost, socijalna anksioznost, depresija i post-traumatski stresni poremećaj. Štaviše, oni su takođe demonstrirali samoubilačko ponašanje, rizično ponašanje (obično zloupotrebe supstanci), probleme u romantičnim vezama i porodične konflikte. Konkretno, većina klijenata se bore sa pitanjima seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, što je pogoršavalo postojeće probleme mentalnog zdravlja i / ili je direktno pokrenulo maladaptivni obrazac razmišljanja, osećaja i ponašanja (simptoma). Ove teškoće su tipično bile vezane za razumevanje ili postojanje

---

svesti o njihovoj seksualnoj orijentaciji ili rodnom identitetu, komplikacijama življenja dvostrukog života i unutrašnje homofobije. Rad sa porodicom u terapijskom okruženju pokazao se kao posebna nužda zato što su mlađi klijenti, koji su bili finansijski i emocionalno zavisni od svojih porodica, često pokazivali nefunkcionalniji odnos sa članovima svoje porodice. Opet, ovi problemi su obično pogoršani, a ne poboljšani tokom vremena kada su klijenti postali svesni svoje ne-heteroseksualne orijentacije i rodnog identiteta. Romantični odnosi takođe su bili fokus u terapijskom radu. Ponekad je razlika u nivou otvorenosti (u vezi sa LGBTI statusom) prisutna u paru - i to je stvorilo konflikt. Druga stvar bila su porodične intervencije za rastavljanje para. Starost klijenta (približna zastupljenost oba pola) koja primaju psihološku podršku bila je između 15 i 47 godina, međutim, većina njih je bila u 20-im. Većina klijenata bila je iz Prištine, iako je takođe počelo da stiže i više klijenata iz drugih regiona. Što se tiče otvorenosti, postojao je raznovrsni raspon od onih koji su imali javni imidž povezan sa LGBTI zajednicom do onih koji su razgovarali o svojim LGBTI problemima prvi put u terapiji.

Na kraju, zbog velike ranjivosti LGBTI zajednice seksualno prenosivim infekcijama, CSGD je nastavio rad na **prevenciji, savetovanju i testiranju na infekciju virusa**

humane imunodeficijencije (HIV). Tokom 2017. godine, CSGD-ove usluge prevencije HIV-a koristilo je hiljadu, osam stotina (1800) osoba homoseksualnih, biseksualnih i transrodnih žena (GBT). Od toga je sprovedeno hiljadu i dve stotine (1200) HIV savetovanja i testiranja, a GBT osobama isporučeno je 65.000 kondoma i 65.000 (65000) lubrikanata.

Dalje, treba napomenuti da uprkos relativno savremenom zakonodavstvu u zemlji, pitanje osoba koje žive sa HIV-om (PLHIV) i dalje je osetljivo i daleko je od prihvaćenih društvenih normi i još uvek nedostaje specifično zakonodavstvo u ovoj oblasti. Mehanizmi zemlje za bavljenje promocijom, zaštitom, sprovođenjem i prijavljivanjem prava osoba koje žive sa HIV-om moraju biti usmerene na centralnom i lokalnom nivou. U aprilu 2016. Kosovski mehanizam koordinacije za HIV i TB (CCM) uspostavio je Programsku zagovaračku grupu (PAG) za rešavanje postojećih zakonskih, regulatornih ili kulturalnih barijera na implementaciji adekvatnog delovanja o prevenciji HIV-a , lečenju, nezi i podršci. PAG se sastoji od predstavnika koji žive sa HIV-om, relevantnih javnih institucija (Kancelarije Ombudsmana, policije Kosova, Ministarstva zdravlja, Nacionalnog instituta za javno zdravlje) i KAP-a.

Napadi na LGBTI aktiviste

Napadi usmereni ka LGBTI aktivistima nisu bili odsutni, međutim, njihov intenzitet se povećao nakon parade ponosa. Osoblje CEL-a primilo je preteće i vređajuće komentare na svojim društvenim mrežama, od kojih je jedan primio blizu 130, dok je drugi aktivista prijavio svoj slučaj policiji.

"Smrt pederima", "jebem ti obraz porodice. Urušili ste čast našeg naroda, ali setite se da još uvek postoje heroji koji će vas ostaviti da vam glava visi na trgu, pederu " ilustracije su poruka koje su LGBTI aktivisti primili na svojim društvenim profilima.

Prijavljeni slučajevi pred relevantnim institucijama

Većina slučajeva kršenja ljudskih prava LGBTI zajednice na Kosovu prijavljeni su samo CSG - u i CEL - u koji dokumentuju sve slučajeve kršenja ljudskih prava i

pružaju besplatnu pravnu pomoć LGBTI zajednici. Razlog tome da se institucijama ne prijavljuju slučajevi su: predstaviti se u kosovskoj instituciji kao LGBTI osoba, manjak poverenja u kosovsku instituciju, emocionalna i finansijska zavisnost od porodice (slučajevi nasilja u porodici) itd.

U nastavku su opisani prijavljeni slučajevi institucijama

1. Otpuštanje s' posla

Slučaj diskriminacije na radu prijavljen je u Inspektoratu rada u Lipljanu januara 2017. godine. Žrtva E.A. koji je radio u privatnoj kompaniji, nasilno je otpušten nakon što je vlasnik kompanije otkrio njegovu seksualnu orijentaciju. Osim nezakonitog otpuštanja, žrtva je takođe verbalno vređana, niti joj je nadoknađen svoj rad tokom tekućeg meseca. Od trenutka kada je slučaj prijavljen Inspektoratu rada u Lipljanu CSGD nije dobio nikakav odgovor na žalbu.

U januaru takođe je prijavljen slučaj Kancelariji Ombudsmana. Prema njima, to je kršenje sloboda i ljudskih prava, stoga je predmet uključen u pravno mišljenje OIK-a kao Amicus Curiae za Osnovni sud u Prištini, objavljen u maju 2017.

2. Nasilje u porodici

Dvadesetogodišnji gej muškarac upoznao je CSGD o tome kako je prebijen od

strane svog oca i brata nakon što su otkrili njegovu seksualnu orijentaciju. Nakon što je doživeo nasilje u porodici po drugi put, žrtva je ponovo kontaktirala CSGD, a potom je policiji prijavio svoj slučaj u junu 2017. godine. Nakon što je dobio pomoć od policije, žrtvi je pomogao CEL da dođe do LGBTI skloništa "STREHA" u Tirani. Nakon izražene spremnosti porodice da poboljša svoj pristup prema žrtvi povukao je optužnicu i vratio se kući.

3. Seksualno uznemiravanje i odbijanje pružanja medicinske pomoći

U novembru 2017, gej muškarac SH.R. iz Istoka tražio je pravni savet CSGD-a u vezi njegovog slučaja da je žrtva seksualnog uznemiravanja i da mu je odbijena lekarska pomoć od lekara u bolnici u Peći. Nakon pravnog saveta koji je pružio pravni službenik CSGD-a, žrtva je pitana o broju policijskog slučaja kako bi CSGD bio u mogućnosti pratiti njegov slučaj i pružiti dalju pravnu pomoć. CSGD i dalje čeka ove informacije od žrtve.

Preporuke

1. Ministarstvo unutrašnjih poslova i Agencija za civilne registre trebaju pregledati primarno i sekundarno zakonodavstvo kako bi omogućile transrodnim osobama da promene oznaku pola na identifikacionoj dokumentaciji;
2. Zakon o porodici mora biti pregledan za legalizaciju istopolnih brakova;
3. Skupština Kosova treba otvoreno da se bavi promocijom prava LGBTI osoba;
4. OIK treba da bude više glasniji i vidljiviji na promociji osnovnih prava i sloboda LGBTI zajednice;
5. OGG treba da efektivno nadgleda resorna ministarstva o napretku implementacije preporuka ACG-a i po potrebi preduzme konkretne akcije kako bi osigurala celokupna implementacija ovih preporuka;
6. OGG treba da unapredi svoje ljudske resurse i da imenuje najmanje jednog člana osoblja koji se prvenstveno bavi radom ACG i problema LGBTI;
7. ACG treba da izradi svoja pravila i procedure i da sledi svoj radni plan;
8. OGG kao sekretarijat ACG-a treba da podnese izveštaj Kancelariji premijera i Skupštinskom odboru za ljudska prava, Kancelariji za rodnu ravnopravnost, Kancelariji za nestala lica i peticije o sprovođenju plana rada;
9. Treba uspostaviti modalitet mehanizma praćenja i evaluacije prava LGBTI koja najbolje odgovaraju kosovskom kontekstu i institucionalnoj osnovi;
10. Nakon praćenja revizije CCRK-a treba omogućiti mehanizam praćenja govora mržnje i zločina zasnovanih na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu;
11. Savet za štampu na Kosovu treba da podstakne urednike internetskih portala da pronađu odgovarajuće načine za kontrolu komentara o zlostavljanju;
12. Položaj ACG prema mandatu IMCGHR-a treba razjasniti.
13. CSO bi trebalo da preuzmu veću proaktivnu ulogu u praćenju i zahtevati odgovornost za sprovođenje Nacionalnog akcionog plana za prava LGBTI.

Lookback: The LGBTI community and their rights in Kosovo

Annual Report 2017

Publisher:

Center for Social Group Development – CSGD

Editor:

Arbër Nuhiu

Design & Print:

ASHA Graphics

Copies:

300

Disclaimer

This publication has been produced with the assistance of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of CSGD and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

Copyright

© Center for Social Group Development – CSGD, December 2017. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photo-copying, recording or otherwise, without the prior permission of CSGD.

Table of Content

Abbreviations.....	50
Executive Summary.....	51
Introduction.....	52
Legislation.....	54
Institutional responsibility towards LGBTI rights	57
Law enforcement for LGBTI rights.....	60
Human rights institutions and mechanisms while dealing with LGBTI rights.....	61
Media reporting on LGBTI issues.....	62
The contribution of LGBTI organizations	63
Attacks on LGBTI activists.....	66
Reported cases before the relevant institutions.....	66
Recommendations.....	68

Abbreviations

ACG	Advisory and Coordination Group for the LGBT rights
CCRK	Criminal Code of the Republic of Kosovo
CEL	Center for Equality and Liberty
CSGD	Center for Social Group Development
ERAC	Equal Rights for All Coalition
HIV/AIDS Syndrome	Human Immunodeficiency Virus Infection/Acquired Immune Deficiency Syndrome
IDAHOT	International Day against Homophobia and Transphobia
IMCGHR	Inter-Ministerial Coordination Group for Human Rights
KAP	Key Affected Populations
LGBTI	Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Intersex
OGG	The Office of Good Governance (The office of Good Governance, Human Rights, Equal Opportunities, and Non-Discrimination)
OIK	Ombudsperson Institution of Kosovo
PAG	Program Advocacy Group
PLHIV	People living with HIV

Executive Summary

Despite advanced legal protection granted by the constitution and a number of laws, the cause for LGBTI rights in Kosovo struggles against strong social opposition rooted in patriarchal tradition. There is a general lack of rule of law, which, in addition to the reluctance of state institutions to act against social norms, hampers the practical provision of LGBTI rights as guaranteed in theory by existing laws. Frequently, this legal protection serves as merely a facade, to fulfill the state's obligations regarding the protection of LGBTI rights.

LGBTI rights are seen either as an imported or imposed value from abroad or are not considered to be a fundamental human right. Consequently, the majority of the LGBTI community are forced to live a hidden or double life under constant fear of violence and discrimination.

This report will shed light on all aspects of the reality of the rights of the LGBTI community. It provides a comprehensive summary of the (in)actions of the relevant

parties towards the promotion and protection of the LGBTI rights during 2017. It begins with an introductory situation analysis, followed by a brief legal analysis. This will highlight gaps in the legal framework and the positive developments regarding the Criminal Code of the Republic of Kosovo amendment and the legal gender recognition. Next, the report considers the efforts and commitment of the relevant institutions within their mandates and the honoring of their responsibilities towards LGBTI rights. It focuses particularly on the work of and obstacles faced by the Advisory and Coordination Group for LGBTI Rights.

Additionally, this report examines the role of the media, underlining the issue of hate speech being spread through online portals and social media. It provides an overview of actions undertaken by LGBTI organizations to meet identified needs, as well as examples of the pressure and threat faced by LGBTI rights activists. Finally, the report summarizes reported cases of violence against LGBTI persons and concludes with a list of recommendations for the institutions.

Introduction

Much remains to be done in the battle for advancing Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Intersex (LGBTI) rights in Kosovo. The LGBTI community lives in fear and experiences discrimination, and violence, despite having, in theory, a high level of protection provided by Kosovo's legal framework. The laws and the people behind the LGBTI rights movement are powerless against the stubborn and brutal social norms, and the weak capacities of the state to enforce the rule of law.

LGBTI rights, as a topic of discussion, has had an increased presence in public debates and in the media, though they continue to be denied socially and institutionally. As a society, Kosovo rejects the liberal concept of human rights as a value, particularly that of LGBTI rights. Institutions contribute to this rejection by reducing their commitment to empty statements and failing to follow them through. Leaders and institutional representatives talk about needing to grant LGBTI rights as it is a requirement to achieve European integration. This rhetoric adds to the perception that LGBTI rights are a foreign threat to traditional identity.¹

While Kosovo's major political parties are conscious of the progressive legal framework for Kosovo, and the international requirements for human rights, they have not clarified their positions on these issues, nor have they drafted policies out of fear of losing electoral support.² A recent example can be seen in the inadequacy of the excuses given by mayoral candidates regarding their failure to attend Kosovo's first pride parade, which coincided with the election campaign³. Conversely, religious political parties continuously oppose the promotion of LGBTI rights.

The media reinforces negative perceptions of the LGBTI community, as does social media which often provides unrestricted platforms for hate speech. The rise of religious extremism has encouraged intolerance which has led to cases of unpunished incitement to hatred and violence against LGBTI. Likewise, the education system has contributed to intolerance and rejection with curriculums based on prejudices and discrimination instead of fact, adding to the vicious cycle of homophobia and discrimination.

---

¹Youth Initiative for Human Rights - Kosovo and Center for Social Group Development, *Freedom, and Protection for Lesbians, Gays, Bisexuals and Transgender in Kosovo*, (Prishtina, Kosovo, November 2013).

²National Democratic Institute, *LGBTI Public Opinion Poll in Western Balkans, June/July 2015*, (2015), https://www.ndi.org/LGBTI_Balkans_poll.

³"Magazina Lokale - Gara për Prishtinën - 10.10.2017 - Klan Kosova" [Local Magazine – Race for Prishtina], *Youtube*, last modified 2017, accessed November 25, 2017, <https://www.youtube.com/watch?v=YcUO7jcRoFM>.

This report provides a comprehensive overview of the year of 2017 as it discusses legal and institutional developments for LGBTI rights as well as providing a

summary of the actions taken by the civil society organizations. The report concludes with a brief description of the cases reported during the reporting year.

Legislation

Kosovo's legal framework provides advanced guarantees for human rights aligned with international standards. The constitution stands on the principles of equality and non-discrimination⁴ which explicitly prohibits discrimination on a range of bases including gender and sexual orientation⁵. These principles are further fortified by the Law on Protection from Discrimination⁶ and Gender Equality⁷. Theoretically, the constitution allows for many international human rights agreements and instruments⁸ to be applied to Kosovo's legal system, and to enable the interpretation of human rights and fundamental freedoms in coherence with the European Court of Human Rights decisions⁹.

Contradictory to the principle of equality as defined by the Constitution¹⁰, the LGBTI community is banned from entering lawful marriage. This is because current Family Law restricts the act of engagement and

marriage to persons of opposite genders only¹¹, and there has not yet been a significant initiative in correcting this inequality.

The Law on Civil Status¹² lacks sub-legal provisioning for the process of gender reassignment covering modification of data on public registers and documents.¹³The Center for Social Group Development (CSGD) held a meeting with representatives of the Civil Registry Agency and Ministry of Internal Affairs, demanding the drafting of an administrative instruction for enabling the change of gender marking in identification documents, by redefining legal gender recognition. Official representatives expressed willingness to cooperate on this issue and requested CSGD to provide them with the three best models for legal gender recognition. Accordingly, the CSGD did provide the institutions in question with the best three practices in Europe, as well as a decision by the European Court of Human Rights¹⁴ and the resolution of the Council of the

---

⁴ Constitution of the Republic of Kosovo, 2008, c. I, article 7 (1).

⁵ *Ibid*, c. II, article 24 (2).

⁶ Law No. 05/L-021.

⁷ Law No. 05/L-020.

⁸ Constitution of the Republic of Kosovo, 2008, c. II, article 22.

⁹ *Ibid*, c. II, article 53.

¹⁰ *Ibid*, c. II, article 24, article 37.

¹¹ Law No.2004/32 Family Law of Kosovo, 2006, part II, c. I, article 9, article 14.

¹² Law No.04/L -003.

¹³ Center for Social Group Development and Center for Equality and Liberty, *Report: Social Protection and Access to Healthcare for Transgender People in Kosovo*, (Prishtina, Kosovo, December 2016).

¹⁴ *Y.Y. v. Turkey*, 14793/08 (European Court of Human Rights 2015) available at: [https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152779#{"fulltext":\["yy v. turkey"\],"respondent":\["TUR"\],"itemid":\["001-153134"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152779#{) accessed December 08, 2017.

Europe¹⁵ on the protection of transgender people from discrimination.

The Criminal Code of the Republic of Kosovo (CCRK) is under revision. CSGD attended meetings of the Working Group for Amending and Supplementing of the CCRK and presented proposals for amendments dealing with hate crime. Subsequently, hate crime was introduced to Article 74 (General rules for mitigation or aggravation of punishments). The amendment is made in paragraph 2, point 12, *"If a criminal offense is a hate act, which is a crime committed against a person, group of persons or property, motivated¹⁶ upon the race, color, gender, gender identity, language, religion, national or social origin, relation to any community, property, economic condition, sexual orientation, birth, disability or other personal status, or because of their affinity with persons who have the aforementioned characteristics, except if one of the enumerated characteristics constitutes an element of a criminal offense."*

Though the recommendation for inclusion of sexual orientation and gender identity as a protected ground in Article 147 (Inciting

national, racial, religious or ethnic hatred, discord or intolerance) was rejected based on the argument that this is not explicitly stated as such in any Council of Europe countries. The grounds of sexual orientation and gender identity were, however, included in Article 179 (Aggravated Murder), Article 187 (Assault), Article 188 (Light Bodily Injury), Article 189 (Grievous Bodily Injury) and Article 333 (Destruction or Damage to Property). The amendments of CCRK will be sent for review and approval to Ministry of Justice, Kosovo Government, Kosovan Parliamentarian Committee on Legislation, Mandates, Immunities, Rules of Procedure of the Assembly and the Oversight of the Anti-Corruption Agency and the Assembly of Kosovo.

In contrast to these positive developments, the amendment of the Law on Protection Against Domestic Violence,¹⁷ and commissioning of a range of policies for assisting the victims of domestic violence as it was recommended by the Assembly Commission on Human Rights, Gender Equality, Missing Persons, and Petitions has not yet been initiated¹⁸.

---

¹⁵ Parliamentary Assembly of the Council of Europe - Resolution 2048 (2015) - Discrimination against Transgender People in Europe.

¹⁶ Working Group for Amending and Supplementing of the CCRK did not accept the proposed term "perceived" from this article maintaining that the act as such is motivated. Even though in theory this might be right, CSGD opposed this stance as in practice prosecutors expect the victims to out themselves as LGBTI persons. This based on the argumentation of the LGBTI focal point prosecutor and judge that they can not classify a case as hate crime based on perception, if the victim does not admit belonging to LGBTI community (Roundtable: Report of the Case Study on Treatment of LGBTI cases by Kosovo's Judicial System, Prishtina, December 15, 2016).

¹⁷ Law No.03/L -182.

¹⁸ The Assembly Commission on Human Rights, Gender Equality, Missing Persons and Petitions, *Report with Recommendations for Monitoring the Implementation of Law No. 03 / L-182 on Protection from Domestic Violence*, (June 30, 2016).

All things considered, it should be noted that apart from some shortcomings, of which have some been highlighted, Kosovo's legal framework guarantees advanced protection of LGBTI rights. This

protection, however, is not necessarily put into practice. Hence, the priority going forward is to focus on the practical application of the LGBTI legal guarantees.

Institutional responsibility towards LGBTI rights

In accordance with constitutional obligations to promote equality and human rights, *the President of Kosovo*, Mr. Hashim Thaci joined the first pride parade in Kosovo, held on October 10, 2017. He had also participated in the 2016 march for marking the International Day against Homophobia and Transphobia (IDAHOT). In a statement, Mr. Thaci reminded his audience that “Kosovo was built on the principles of equality and freedom for all communities, and that violence or threat of this community will not be allowed”¹⁹. His participation, and that of other institutional representatives, in the parade, is of a significant importance given the high degree of social resistance that commonly results in discrimination and violence against the LGBTI community in Kosovo. Public advocacy for LGBTI rights by high institutional and political representatives is indispensable in the struggle for equality and advancement of human rights, therefore the participation of the president and other leaders in the pride parade demonstrates a positive commitment in this regard.

The Assembly of Kosovo, on the other hand, further exemplifies the discomfort of political parties to promote LGBTI rights, seen in the lack of Assembly

Members’ engagement in open advocacy for LGBTI rights. However, in the frame of cooperation with the Assembly Commission on Human Rights, Gender Equality, Missing Persons, and Petitions, during the course of 2017, LGBTI organizations were invited once to attend the Assembly Commission’s meeting for the presentation of their annual plan. This plan included a visit to LGBTI organizations by the Assembly Commission in May 2017, however, this failed to take place as the Assembly was dissolved on May 10 by the President's decree, following its no-confidence motion on the government. This year was overloaded with prolonged election processes which generally affected the work of the new Assembly constituted in August 2017.

The *Government of Kosovo* continued to address LGBTI rights through its main existing mechanism - *Advisory and Coordination Group (ACG)*. Operating under the mandate of *the office of Good Governance, Human Rights, Equal Opportunities and Non-Discrimination* (The Office of Good Governance – OGG), ACG’s work was limited mainly to coordination and information sharing which certainly represents progress on the support provided by the institutions. On October 6, 2017, in cooperation with the LGBTI organizations, the OGG organized a reception in the premises of the government building to mark

---

¹⁹ "Thaçi i bashkohet "Paradës së Krenarisë"" [Thaçi joins the Pride Parade], *KOHA.Net*, last modified 2017, accessed November 26, 2017, <http://www.koha.net/arberi/49805/thaci-i-bashkohet-parades-se-krenarise/>.

---

the opening of the Pride Week, at which occasion the Prime Minister of Kosovo, Mr. Ramush Haradinaj, reconfirmed the commitment of the Government of Kosovo for the advancement and protection of the LGBTI rights. One month later, on November 6, 2017, the OGG organized a seminar and presentation of the survey findings concerning the socio-economic dimension of LGBTI exclusion conducted by the World Bank and its partners.

In addition, the ACG held two meetings in 2017. At the first, on February 24, the ACG's work plan for November 2016 - November 2018 was presented. At the second, on May 04, the research on access to health services and social protection for transgender persons, conducted by Equal Rights for All Coalition (ERAC), was presented and the marking of the IDAHOT discussed. It should be noted that despite that all the members of the ACG agreeing to place the rainbow flag on their institution's buildings, only the Government Building, Ministry of Justice and the Ministry of Culture, Youth and Sport followed through on this promise. This, again, indicates the inability of ACG members to influence the in/actions and policies of their respective institutions, particularly on LGBTI rights²⁰. The ACG still lacks rules and procedures

which affects their functionality especially in terms of accountability and decision-making. The ACG has not been able to monitor the implementation of its recommendations²¹ to other institutions and thus the impact on other institutions remains questionable, also considering the Action Plan is failing to be addressed and met properly²². This certainly reduces the outcome of the ACG's work only to coordination and information sharing platform rather than an effective mechanism of concrete actions and substantive policy changes. Even so, no information on the work of ACG nor the work or activities of OGG related to LGBTI rights/issues can be found on the OGG's webpage. While the OGG's website contains a number of different strategies, action plans and other documents relevant to the mandate of OGG, the National Action Plan of ACG is still absent and this document cannot be found anywhere else.

Due to political environment during 2017, the civil society organizations that are member of ACG have not taken pro-active role on it's work. Besides that CSOs had other priorities such are proposals for amendments of CCRK, potential review of Law on Civil Status focusing on Legal Gender Recognition, organizing the first Pride Parade, etc.

---

²⁰ Center for Equality and Liberty and Center for Social Group Development, *Annual Report 2016: Reflection on LGBTI Rights in Kosovo*, (Prishtina, Kosovo November 2016).

²¹ Sadete Demaj, "RE: Kerkese per qasje ne dokumente publike" [RE: Request for access to public documents], email, 27 October 2017.

²² *Ibid.*

After the completion of the European Union twinning project "Fight against Homophobia and Transphobia" on April 2016, the webpage of this project²³ was handed over to the ACG as a tool to promote the LGBTI rights and to publish the work of ACG. While in 2016 this website was functional and there were some updates on ACG's work, in 2017 this website was no longer available. This hindered the information sharing and made it difficult to maintain the continuity of the work with and of different stakeholders.

In addition to the ACG, it is also important to note that for the purpose of improving the high – level institutional coordination and implementation of human rights strategies and policies, the Government of Kosovo in May 2016 established the **Inter-Ministerial Coordination Group for Human Rights (IMCGHR)**. Consisting of line ministers, Ombudsperson and civil society representatives, the IMCGHR was assigned the tasks of: strengthening coordination of all ministries and competent authorities in the government in the field of human rights; monitoring the implementation of all human rights policies and strategies in Kosovo; exchanging information and data on the implementation of the recommendations contained in the reports of the competent committees and other departments of the United Nations, the Council of Europe, the European Union and

other international organizations; human rights budgeting and the establishment of priority human rights policies; writing proposals for advancing the legal framework in the field of human rights and other important proposals for human rights improvement in the Republic of Kosovo²⁴.

Notwithstanding the importance of this mechanism for LGBTI rights, there is a valid concern around its conflicting mandate with the ACG. It is not clear if the IMCGHR will be able to complement the work of the ACG, having the same representation with a different level of power. Will the IMCGHR be responsible for monitoring the work and allocating the budget of ACG? If so, then how can the Government, namely the OGG - the secretariat of the IMCGHR monitor its own work as a leader of the ACG? Addressing these concerns is imperative in order to create an efficient structure of mechanisms that can contribute effectively to the promotion and protection of human rights in general and LGBTI rights in particular, rather than having inadequate mechanisms serving only to fulfill the formal justification of institutional commitment.

Nevertheless, since the establishment of IMCGHR in 2016, only one meeting was held up to now, in first quarter of 2017. This emphasizes the non-functionality of this Group as an government executive body.

---

²³www.normallydifferent.com, searched June 22, 2017.

²⁴ Decision No. 06/87, 2016.

Law enforcement for LGBTI rights

It should be noted that police cooperation with LGBTI organizations has been positive, and their approach and protection of the LGBTI community has generally marked progress. In addition to adequate responses to requests for protection, the Kosovo Police also provided adequate

protection during pride week and the parade.

There were no new cases brought to the courts during the year of 2017. Nevertheless, it should be mentioned that there is not yet a tracking system for the data related to the number of cases reported to the police and prosecution and those handled by the courts.

Human rights institutions and mechanisms while dealing with LGBTI rights

Ombudsperson Institution of Kosovo (OIK) was more attentive towards LGBTI rights and tended to have better cooperation with LGBTI organizations compared to the previous year. LGBTI rights were given considerable attention in the OIK's 2016 annual report²⁵ published in March 2017. While reporting on LGBTI rights and situation, it concluded that the term LGBTI, which stands for lesbian, gay, bisexual, and transgender persons, is outdated and should be replaced with the term SOGI which means sexual orientation and gender identity. In the meeting with Ombudsperson held on May 2017, CSGD and CEL opposed this proposal and clarified that SOGI stands for all sexual orientations including heterosexuals and all gender identities including men and women as well.

OIK's planned research on homophobia and transphobia²⁶ has also been reduced to the unique publication of *Amicus Curiae*²⁷. On the other side, the governmental

structure on human rights was revised. In May 2017, the OGG fulfilled its obligation deriving from the Law on Protection from Discrimination to draft the secondary legislation for outlining the responsibilities, coordination, and reporting of the mechanisms for protection against discrimination at a ministerial and municipal level. The newly adopted regulation²⁸ obliges the ministries and municipalities to assign **units or officials for protection against discrimination**. It then assigns these units/officials a broad range of duties and responsibilities to combat discrimination and promoting equality²⁹. Though the OGG has stated that most of these institutions have already appointed the respective officials, they do not yet have the list of these officials,³⁰ despite them holding a coordinating role alongside these officials/units. Thus, it remains unclear as to whether the appointed officials are those who have exercised their duties of human rights officials in the past.

---

²⁵ Ombudsperson Institution of Kosovo, *Annual Report 2016, No.16* (Prishtina, Kosovo, 2017).

²⁶ Center for Equality and Liberty and Center for Social Group Development, *Annual Report 2016: Reflection on LGBTI Rights in Kosovo*, (Prishtina, Kosovo November 2016).

²⁷ Ombudsperson Institution of Kosovo, *Ombudsperson's Legal Opinion in the capacity of friend of the court (Amicus Curiae) to Basic Court in Prishtinë Concerning the situation of homophobia and transphobia* (Prishtina, Kosovo, 2017).

²⁸ Regulation No. 03/2017 on Institutional Mechanisms on Protection against Discrimination in Government and Municipalities, 2017.

²⁹ *Ibid*, article 9.

³⁰ Sadete Demaj, "RE: Kerkese per qasje ne dokumente publike" [RE: Request for access to public documents], email, 31 October 2017.

Media reporting on LGBTI issues

Media often was in service of strengthening negative perceptions and social rejection of the LGBTI community. Unprofessional and unethical media reporting decreased slightly despite journalists' limited knowledge and lack of sensitivity on LGBTI issues. The increase in presence of LGBTI issues on media was accompanied by positive changes in the reporting manner. This was certainly influenced by the public discourse of intellectual elites and the increase of open support by the institutional leaders among others. Yet, the gap between the social and institutional attitude on the LGBTI issues became very clear on social networks and online media. Notably, they are the most common platforms for spreading

hate speech and inciting hate crimes. This especially manifested in the case of pride week and pride parade, where hate speech populated the online media and social networks when the events were announced publicly.

According to CSGD's media monitoring between January and October 2017, there were 258 reports on LGBTI issues on all online media, out of which 149 had a positive approach, 39 negative and 68 neutral. In terms of online media, Index Online had the most positive approach, followed by Express and Periskopi. However, based on the CSGD data, although these media organizations published the most positive reports, they also published a number of reports with a negative approach, especially Express, followed by Metro and Index Online.

The contribution of LGBTI organizations

The movement for protection and promotion of LGBTI rights remained within the frame of the activities of Center for Social Group Development, and Center for Equality and Liberty (CEL). Their comprehensive engagement was in response to the many needs of the LGBTI community itself and the cause for advancing its rights. It has to be noted that the third LGBTI organization Center for Social Emancipation has been closed in June, 2017 due to lack of funding.

Alongside from their commitment as ACG members, LGBTI organization **advocacy** efforts were concentrated in several directions. Whilst CSGD was engaged in the legal advocacy such as the one within the context the CCRK amendment and that of legal gender recognition, CEL's work, on the other hand, involved the advocacy through **raising awareness**. Due to the fact that Kosovo Police is the most accessible law enforcement particularly for LGBTI victims of crime, CEL provided a training for thirteen (13) police officers. The training offered information on the existing legal framework regarding the rights of, and violence and discrimination faced by the LGBTI community in Kosovo. Trainings were also organized for journalists and psychology students to foster their professionalism on LGBTI issues, and training for high school students throughout seven (7) municipalities

which were intended to provide information on LGBTI issues and rights so that they could, eventually, act as peer trainers and expand the LGBTI movement beyond the capital city.

Empowerment on the other side of the LGBTI movement was achieved through the **community building**. CSGD and CEL were focused on increasing the capacities of LGBTI persons for social activism, encouraging the challenging of social norms and the identification of difficulties and/or concerns that they might have. This was done over a variety of training, workshops, group discussions, social activities and networking programs. Noticing low participation from lesbian, bisexual and transgender women in the wider LGBTI community activities, CSGD made efforts to reach them while providing a safe place (drop-in center) for everyone and organizing social activities specifically for LBT women.

Likewise, with the extent of hate speech, which is often converted into hate crimes, and the limited knowledge of LGBTI community on the availability of adequate legal protection and procedures in mind, CSGD organized an **information (on media and field) campaign** which gave information on where cases of the hate crime can be reported, steps to follow and the free legal aid services provided by LGBTI organizations in Kosovo. Provision of **legal aid** by the CSGD was available to LGBTI victims regardless of the nature of violations.

Beyond the hidden life, LGBTI community is bound to live in, public silence from is occasionally broken by media reports. Although this year, the silence had a bigger break. After three marches were organized in the last three years in Kosovo, CSGD and CEL, in coordination with other human rights organizations, held for the first time, the "In the name of Love" **Prishtina Pride Week** (October 6-10), which included "Queer night" – a showing of an exhibition on the LGBTI rights movement, panel discussions on the progress/regress of the state of the LGBTI community in recent years and concluded with the **Pride Parade**. Hundreds of people (more than 500) supporting the LGBTI rights cause marched through the main boulevard and square in Prishtina, singing and dancing under heavy police security during the Pride Parade, held one day before National Coming Out Day, to protest homophobia and transphobia in the country. Being the first Pride Parade in Balkan without barricades, the march ended without incidents although two alleged incidents related to the Pride Parade occurred after the march ended. According to Kosovo Police, a person was threatened and verbally harassed by unknown offenders and a Swiss citizen was physically attacked by an unknown offender in a nearby area. It should also be mentioned that during the march, there was a small group of five protesters who were holding anti-LGBTI signs though they did not show threatening or violent

action. Among many local institutional officials who attended the Pride Parade, there was also a great show of support from the international community, mainly Embassy representatives, and international institutions and organizations. The massive support of the LGBTI community from Albania, Serbia, Macedonia, Montenegro and Bosnia should also be acknowledged.

However, despite the advocacy in the social domain and the legal assistance, the burden of hidden life, social rejection, discrimination, and violence obviously harms the psychological well-being of the community, and so, both organizations, CEL and CSGD continued providing **psychological support**. According to the data collected by associated psychological and mental health professionals, there is a high degree of correlation between the disapproving social environment and psychological violence manifested in psychological distress. Generally, most of the community members receiving therapy had experienced one or more of the following disorders: generalized anxiety, social anxiety, depression and post-traumatic stress disorder. Moreover, they had also demonstrated suicidal behavior, risky behaviors (typically, substance abuse), romantic relationship issues, and family conflicts. Specifically, most clients struggled with sexual orientation or gender identity issues, which worsened their existing mental health problems and/or directly triggered a maladaptive pattern of

---

thinking, feeling and behaving (symptoms). These struggles were typically related to the understanding of or becoming aware of their sexual orientation or gender identity, the complications of living a double life and internalized homophobia. The work with the family in a therapeutic setting was shown to be a particular necessity because younger clients, who were financially and emotionally dependent on their families, had often shown a more dysfunctional relationship with their family members. Again, these issues were usually worsened rather than triggered during the time clients became aware of their non-heterosexual orientation and gender identity. Romantic relationships were also a focus in the therapeutic work. Sometimes, a difference in the level of openness (regarding LGBTI status) were present in the couple – and that created conflict. Another issue was family interventions to break up the couple. The clients' age (approximate representation of both genders) receiving psychological support ranged from 15 – 47, however, most of them were in their 20s. Most of the clients were from Prishtina region, although more clients from other regions have started to reach out as well. In terms of the openness, there was a variety range from those having a public image linked to the LGBTI community to those who discussed their LGBTI issues for the first in therapy.

Ultimately, due to the high vulnerability of the LGBTI community to the sexually

transmitted infections, CSGD has continued working on **prevention, counseling, and testing for the Human Immunodeficiency Virus Infection (HIV)**. During 2017, CSGD's HIV prevention services were used by one thousand, eight-hundred (1800) gay, bisexual man and transwoman (GBT) people. Of these, one thousand, two hundred (1200) HIV counseling and testing were conducted, and sixty-five thousand (65000) condoms and sixty-five thousand (65000) lubricants were delivered to GBT persons.

Further, it is to be mentioned that despite the country's relatively modern legislation, the issue of people living with HIV (PLHIV) continues to be sensitive and is far from accepted social norms and there is still a lack of specific legislation on this domain. The country's mechanisms for dealing with promotion, protection, enforcement, and reporting of PLHIV rights needs to be streamlined at central and local levels. On April 2016, the Kosovo Country Coordinating Mechanism for HIV and TB (CCM) established the Program Advocacy Group (PAG) to address the existing legal, regulatory or cultural barriers on the implementation of effective interventions on HIV prevention, treatment, care and support. PAG is consisted of the representatives of PLHIV, relevant public institutions (Ombudsperson Institution, Kosovo Police, Ministry of Health, National Institute of Public Health) and KAP.

Attacks on LGBTI activists

Attacks targeting LGBTI rights activists had not been absent, however, their intensity increased following the pride parade. CEL staff received threatening and insulting comments on their social networks, one of whom received close to 130, while another activist reported his case to the police

“Death to faggots”, “fuck your family’s face. You ruined our honor of the nation, but be reminded that there are still heroes who will leave your head hanging on the square, you faggot” are illustrations the messages that LGBTI activists have received in their social profiles.

Reported cases before the relevant institutions

Most of the cases of violation of human rights of LGBTI community in Kosovo are reported only to CSGD and CEL which are documenting all the cases of human rights violation and are offering free

legal aid for the LGBTI community. The reason of not reporting the cases to the institutions are: coming out to Kosovan institution as a LGBTI person, lack of trust in Kosovan institution, emotional and financial dependence on the family (cases of domestic violence), etc.

Below are described the reported cases to the institutions

1. Work dismissal

A case of discrimination at work was reported at the Labor Inspectorate in Lipjan in January 2017. The victim E.A. who was working in a private company was violently dismissed after the owner of the company discovered his sexual orientation. Besides the illegal dismissal, the victim was also verbally insulted nor was he compensated for his work during the actual month. Since the time when the case was reported to Labour Inspectorate in Lipjan CSGD has not received any response to the complaint.

In January, the case was also reported to the Ombudsperson Institution. According to them, this was a violation of freedoms and human rights, therefore the case was included in the OIK's legal opinion as Amicus Curiae for the Prishtina Basic Court published in May 2017.

2. Domestic violence

A 20-year-old gay man has informed CSGD about being beaten by his father and

brother after they discovered his sexual orientation. After experiencing domestic violence for the second time, the victim again contacted CSGD and thereafter reported his case to the police in June 2017. Having received assistance from the police, the victim was assisted by CEL to reach the LGBTI shelter "STREHA" in Tirana. Following the expressed willingness of the family to improve their approach towards the victim he withdrew the charge and returned home.

3. Sexual harassment and refusal to provide medical assistance

In November 2017, a gay man SH.R. from Istog sought CSGD's legal advice regarding his case of being a victim of sexual harassment and being refused medical assistance from a doctor in Peja Hospital. Following the legal advice provided by the CSGD's Legal Officer, the victim was asked about the police case number for CSGD to be able to follow his case and provide further legal assistance. CSGD is still waiting for this information from the victim.

Recommendations

1. Ministry of Internal Affairs and Civil Registry Agency should review primary and secondary legislation to enable transgender persons to change the sex mark on identification documents;
2. The Family Law needs to be reviewed for same-sex marriage to be legalized;
3. The Assembly of Kosovo should openly engage in promotion of LGBTI rights;
4. The OIK should be more vocal and visible on the promotion of fundamental rights and freedoms of LGBTI community;
5. The OGG should effectively supervise the line ministries on the progress of the ACG recommendations implementation and when necessary, undertake concrete actions to ensure the entire implementation of these recommendations;
6. The OGG should enhance its human resources and appoint at least one staff member to be primarily engaged in the work of ACG and LGBTI issues;
7. The ACG should draft its rules and procedures and should follow its work plan;
8. The OGG as a secretariat of the ACG should report to the Prime Minister Office and to the Assembly Committee on Human Rights, Gender Equality, Missing Persons and Petitions on the implementation of the work plan;
9. A modality of the monitoring and evaluation mechanism for LGBTI rights that best fits the Kosovo context and institutional set-up should be put in place;
10. A tracing mechanism for hate speech and crimes based on sexual orientation and gender identity should be enabled following the CCRK revision;
11. The Kosovo Press Council should encourage the editors of the online portals to find appropriate ways for controlling the abusive comments;
12. The ACG's position vis-à-vis the IMCGHR mandate should be clarified.
13. CSOs should take more pro-active role on monitoring and requiring accountability of implementation of National Action Plan for LGBTI rights.